

Nemunas

Nr. 36
(309-750)

2010 m.
spalio 28-
lapkričio 3 d.

Kaina 2,50 Lt



KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS



Kauno Laiptai 3-8 p.

Proza Vytautas V. Landsbergis

Poezija Saša ČIORNYJ

Liudas GUSTAINIS

Pokalbis verandoje,
basomis

Leonas GUDAITIS

Šančių Šviesa

Valdemaras KUKULAS

Literatūros istorija
pagal „Suokalbi“

Raimondas PAKNYS. Senamiestis iš Aušros vartų pusės.

„Fotovi(t)ražai“ apie Vilniui skirtus
albumus – lapkričio 4 d. „Nemune“.

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Prie žemės
traukianti
nesvarumo
būklė 2 p.

Vilniaus
langas 10 p.



9 770 134 314 007

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Spalio 22 d. Kauno fotografijos galerijoje atidaryta Algio Griškevičiaus fotografijų paroda „Nesvarumo būklė“. Parodoje eksponuojami darbai iš ankstesniųjų autorius ciklų bei naujausio fotoprojekto „Cirkas“, prieš mėnesį pristatyto Vilniaus fotografijos meno festivalyje „In Focus 2010“. Taip pat – objektai „Šliaužiantis“, „Krentantis“, „Kokonas“ bei Mortos Griškevičiūtės ir Gintarės Rakickaitės videofilmas iš fotografavimo aikštėlės. Jį pirmiausia pamatė tie, kurie dalyvavo pamokoje. Nuo šiol žadama vis dažniau mus mokyti fotografijos prieš atidaranant parodas galerijoje, nes pristatomas naujas projektas – „Meistriskumo pamokos“, kurio pirmasis dalyvis, kartu ir būsimos parodos autorius – A. Griškevičius. „Edukacinė susitikimą ves vilniečio fotomenininko knygos leidimo reikalais kuravusi Eglė Deltuvaitė“, – taip buvo sumanyta anksčiau, tačiau realiai Eglė tapo teisėta dalyve, o Fotomenininkų sajungos Kauno skyriaus pirmininkas Gintaras Česonis – klausinėtoju. Kadangi A. Griškevičiaus kūrybos neapibrėžtumas jau seniai tapo vieša paslaptimi ir legenda („išdomu ir paradoksalu – visi tekstai, bandantys analizuoti autorius fotografiją, baigiasi klausimais“), jam pagaliau teko prisesti prieš publiką ir į juos visus atsakyti. Na, gal ir ne į visus, nes tikrus klausimus šiam autorui užduoti nėra labai jau paprasta. Jis gali kuo puikiausiai slapstyti už pasakojimą apie savo kūrybos metodus ir jų būties detales, nuotykius ir sunkų darbą. Pasirodo, visos šios nesvarumo būseną pasiekusios fotografijos gausiai aplaistytos prakaitu. Paskutinis ciklas „Cirkas“ fotografiotas beveik ekstremiomis sąlygomis. „Buvo labai sunku. Streikavo technika, sugedusius keltuvus teko išsiusti atgal, laukti atvykstant naujų, patiemis juos stumdyti. Apskritai sioms fotografijoms pozuoti labai nelengva. Džiaugiuosi, kad tai daryti sustinka mano draugai ir bičiuliai, tačiau nenorėčiau, kad jie patys užsinorėtų fotografiuoti ir manęs to prašytų“, – šmaiščiavęs fotografas, prisiminęs ne tokias jau ir linksmas istorijas apie savo draugus, kurie visai paliegi ir išbalę nusileidavo iš keltuvo aukštumų. Ir kam taip kankintis? Kam, pavyzdiui, stengtis, po vandeniu panardinti plautą, ant jo šiaip taip uždėti ratą, pasodinti žmogų, įduoti jam žonglieravimui skirtą kiaušinių, o vėliau dar liesti į vandenį jų, netycia nukritusiu, žvejoti. Aišku, paguoda bent tokia, kad vėliau tie sudužėliai buvo suvalgyti vakarienei. Tačiau A. Griškevičius įsitikinė, kad visas šis procesas jo fotografijose tebéra užsilikęs. „Nemanau, kad sugebėčiau fotografijas padaryti įtikinamas fotošopu. Jų dirbtinumas vis tiek išlištų. Mūsų visų pastangos jose matosi ir jaučiasi. Man labai svarbus nuoširdumas ir procesas, kuris veda į tikslą“, – teigė fotografas.

Tas tikslas tėra kelios sekundės, kai A. Griškevičius pagaliau gali nuspausti fotoaparato mygtuką. Iki tol praslenka mėnesiai – jis galvoja temas, siužetus, braizo eskitus, kala paštolius, kasa duobes, organizuoja susitikimo vietas scenarijus. Gal todėl jau svajoja apie mygtuko nuspaudimo privilegijos perleidimą

kam nors kitam, nes, viską pačiam darant, tenka suktis kaip režisieriu filmavimo aikštėlėje. Tiesa, tokia versija visai nepatikėjo Eglė, įsitikinusi, kad Algimantas paprasčiausiai negalėtų nedalyvauti bent viename šio grandiozinio darbo etape: „Jam labai svarbu dirbti galva ir rankomis.“ Visai nenuostabu, nes fotografas anksčiau buvo teatro dailininkas, scenografas, todėl jo režisūrinės ambicijos siekia net tuos šlovingus laikus. O visai netoli jo ir kinematografas. Jei A. Griškevičius kam nors užleistų fotografavimo malonumą, tai tik mainais į naujų sumanymą ir galimybę kurti filmus. Gali būti, kad videofilmai ateityje taps naujuju filmu pirmatais. Juose galės išskleisti scenarijai, šiek tiek trūkinėjantys ir ne iki galo išsakyti net ir labai literatūrisko fotografijose. Pavyzdžiu, ciklas „Cirkas“ ir buvo sugalvotas kaip istorija apie provincijos žmones, kurie liūdnai gyvena, neturi nei žemės, nei darbo, todėl sumano pasukti į visada pelningą pramogų verslą. Kadangi nei šokti, nei dainuoti jiems nepavyksta, tenka pasirinkti cirko meną.

Šiuose dar tik įsivaizduojamuose filmuose

galėtų atsispindėti nesumeluota realybė, kuri fotografijose virsta fikcija, atskleistų užkulisiai, kurie dabar menininkui likę kaip viena iš kūrybinių abejonių. „Dažnai darbą kuri labai ilgai, tačiau abejonės taip ir neišsklaido. Iki dabar nežinau, kaip derėjo pasielgti su virvėmis, laikiusiomis mano herojus ore. Gal jas reikėjo palikti ir atskleisti visas kortas? Tačiau abejonės kūryboje yra pagrindinis dalykas, kitaip ji taptų paprasčiausia produkcija.“

Kaip savo darbus įvardyti, kokiam žanru

Pirmas Lietuvos kosmonautas.

ar kūrybinei srovei priskirti, A. Griškevičiui visiškai nesvarbu. Net priemonės nelabai svarbios, nes visomis gali pasakyti tą patį. Tačiau atsirandantis nuobodus, niveliacija ir automatika skatina keisti žanrus ir atsinaujinti. Taip kitados fotografija išgelbėjo nuo nurgimzdimo tapyboje. Dabar viskas sudėstyta tvarkinga eile: vasara skirta fotografijai, o šaltieji laikai – tapybai (ryte kol šviesu) ir objektų pynimui (ilgais vakarais). Gal todėl tapybos bei fotografijos sąsajos vis mažesnės: „Dabar tolstu nuo literatūros tapyboje, labiau koncentruojuosi į estetiką, o fotografiją, atvirks-

čiai, artinu prie kinematografinės, kuri turi aiškią literatūrinę potekstę. Jos yra lyg istorijos, mažos tragikomedijos.“

Kauno fotografijos galerijoje eksponuojama jau penkiasdešimt pirmoji personalinė A. Griškevičiaus paroda. Nors jas vis dažniau tenka rinktis, nes visur nesuspėsi, o ir kūryba nukenčia, Kaunui buvo neįmanoma atsakyti – paskutinė menininko paroda čia surengta dar 1996 m. Tiesa, A. Griškevičius tvirtino, kad dirbtini visai neskuba, nors jau dvvidešimt metų sugeba pragyventi iš kūrybos. Tik gaila, kad Lietuvoje meno mylėtojai vis dar nelinkę įsiųgti fotografijų kaip vertingų meno kūrinių, tapybai šia prasme daug geriau sekasi.

Visi A. Griškevičiaus fotografijų ciklai gime per aštuonerius metus, ir jis nemano, kad kita jo fotografijų knyga galėtų pasiroti anksčiau nei po tokio pat ilgo laiko tarpo. Žinoma, mes palaiksime, nes kol kas tikrai turime ką apžiūrinėti. Nesvarumo būklės pagauti herojai skrajoja, tūno, vaikštinėja hiperrealistinėje tikrovėje. Ir bus ten tol, kol mes juos stebėsime. Tereikia užėiti į galeriją.

Skambės Johanneso Brahmo „Ein deutsches Requiem“

Rimantas KLEVEČKA

Beveik pusantro šimto geriausią atlikėjų Kauno valstybinėje filharmonijoje atliks Johanneso Brahmo „Ein deutsches Requiem“.

Netradicinės, novatoriškos formos ir turinio opusas gedulo ir mirties tematika, kurio premjera įvyko 1868 m. Brēmene, kompozitoriui J. Brahmsui (1833-1897) pelnė pripažinimą ir pasaulinę šlovę. Priešingai nei daugelis kitų kūrėjų, J. Brahmsas *Requiem* – kūrinių, skirtą svarbiausiam žmogiškosios būties virsmui perteikti – baigė rašyti sulaukęs vos 35 metų. Parašyti Requiem kompozitorui paskatino smarkiai paveikusi motinos mirtis, tragedijos Roberto Schumanno išejimo anapus aplinkybės, pagaliau – muzikui nesvetimas vienatės ir atsiskyrimo jausmas.

Augantis skausmas ir negestantys prisiminių išsiliejo nepaprastame kūrinyje. Gimė

jaudinanti, susikaupimo kupina gedulo kantata, kurios tikroji paskirtis mažai ką bendra turėjo su tradicinėmis egzekvijomis už mirusiuosius arba protestantiškaja mirties samprata. Kūrinyje reiškiama nuoširdi užuojauta visai žmonijai. Autorius pasiūlytas pavadinimas „Ein deutsches Requiem“ atskleidžia ne tik esminį šio imponuojančio veikalo skirtinį nuo visų ankstesnių *missae pro defunctis*, bet ir rodo neprisirišimą prie jokių konfesinių formų. „Kalbėdamas apie tekstą prisiapažinsiu, kad pavadinimą „vokiškasis“ miejai pakeičiau žodžiu „žmogiškasis“, – vienam iš savo laiškų užsiminė J. Brahmsas.

Septynios dalys Martino Lutherio Šventojo Rašto vertimo į vokiečių kalbą pagal tekstus: *Selig sind, die da Leid tragen* („Palaiminti, kurie liūdi“), *Denn alles Fleisch, es ist wie Gras* („Nes kiekvienas kūnas yra tarytum žolynas“), *Herr, lehre doch mich* („Vieš-

patie, leisk man pažinti“), *Ihr habt nun Traurigkeit* („Dabar iš tiesų liūdite“), *Wie lieblich sind deine Wohnungen* („Kokie brangūs, Viešpatie, tavo namai“), *Denn wir haben hier keine bleibende Statt* („Nes neturime čia tvarios buveinės“), *Selig sind die Toten* („Nuo dabar palaiminti mirusieji“) liudija, kad rasydamas ši kūrinį kompozitorius žvilgsnį kreipė ne į peržengusiuosius anapusybės slenkstį, bet į likusiuosius šiapus, savo muzikoje sugebėjo jausmingai pertekli žmogiškai išsiskyrimo liūdesį, skausmą, gedulą drauge su tame susipinančiomis vienatve ir viltimi.

Turtinga kūrinio faktūra, tamsus koloritas, kylandžios ir besileidžiančios melodijos linijos, nuotaikos bangavimas, kuriamė atsispindi visa žmogiškųjų jausmų mirčiai skalė. Jaudinančios dalys mišriam keturių balsų chorui, baritono ir soprano solo partijos – tokio kūri-

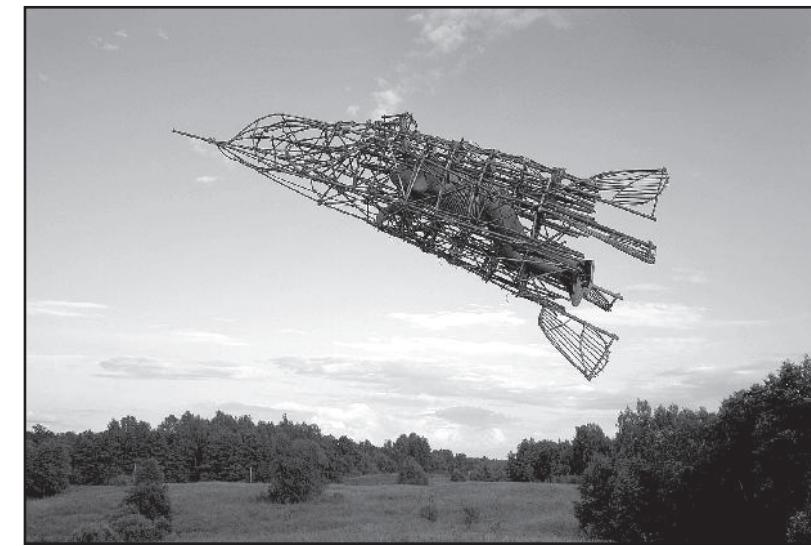
nio atlikimas reikalauja itin aukšto profesionalo.

Reikšmingu faktu Lietuvos chorinės muzikos istorijoje laikytina tai, kad atliki J. Brahmo *Requiem* žymus vokiečių pianistas ir dirigentas Justinas Frantzas nedvejodamas pakvietė Kauno valstybinį chorą. Maestro diriguojančios choras ši kūrinį atliko didžiausiose užsienio scenose. XI Pažaislio muzikos festivalio vadovų iniciatyva, diriguant prof. Petru Bingeliui, choro atliekamas *Requiem* pirmą kartą suskambo ir Lietuvoje.

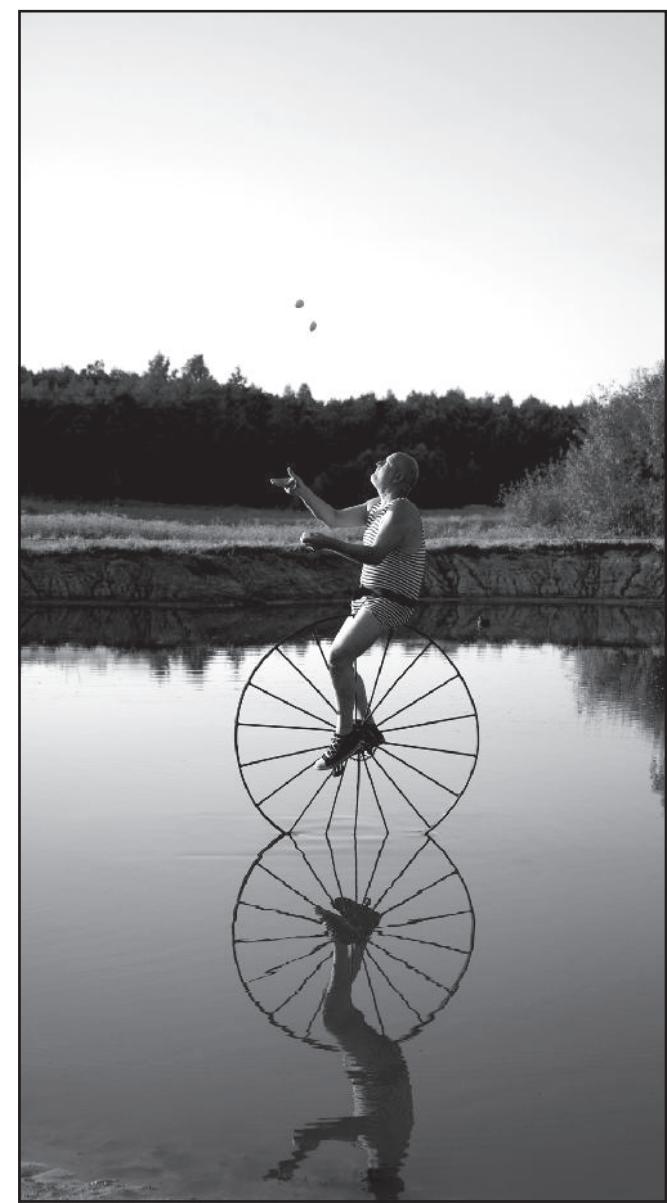
Rimtosios muzikos melomanus lapkričio 19 d., penktadienį, 19 val. Kauno valstybinis choras (vadovas P. Bingelis), Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (vad. J. Domarkas), operos solistai Sandra Janušaitė ir Ignas Mišiūra-Tumanovas, dirigentas Robertas Šerėninkas po ilgos pertraukos vėl pakvies į Kauno valstybinę filharmoniją.



Pasirodymas su šokdyne.



Pirmas Lietuvos kosmonautas.

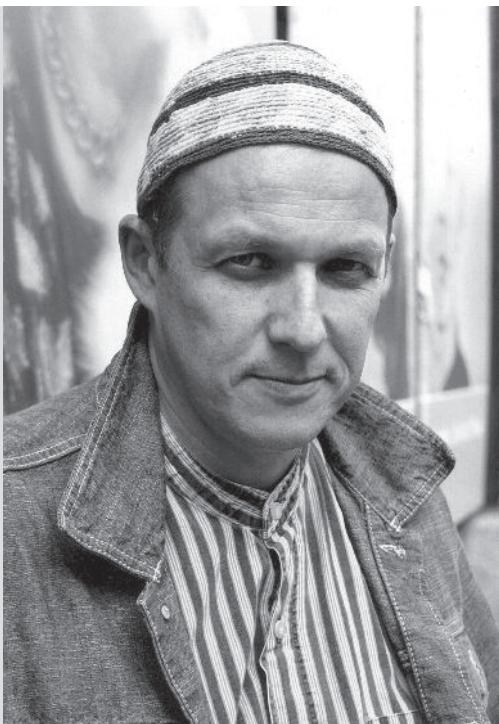


Keliaujantis vandens žonglierius.

Vytautas V. LANDSBERGIS

Mis Eutanazija

Zenono BALTRUŠIO nuotrauka



Vadinkime ją Joana. Ji prisėdo prie manęs Bernardinų parke, ant suolelio. Kaip tik tuo metu, kai norėjau pabūti vienas. Kai norėjosi spokso iš Vilnelė, į vandenį besiturskiančias antis ir nieko negalvoti. Kiaulystės dėsnis...

Buvau ką tik atlaikės Mišias, prieš jas išklausiau krūvą išpažinčiu ir dabar tenorejau išsivėdinti smegenis. Jaučiausi pavargęs. Kartais išpažintys - ypač nenuoširdžios - išvargina ir net įsiutina. Šiandien viena senučiukė - jau viena koja grabe - kad émė pasakot jaunystės nuodėmes, net kibirkštys pažiro:

- Jis ateidavo, kai vyras būdavo komandiruotėj. Nupirkdavau raudonojo vyno, prieš tai nueidavau į dušą ir laukdavau jo tik su chalateliu. Ipildavau pasilenkusi, kad pamatytu, jog po chalatu nieko néra, - alsavo man į ausį, - kartais nespėdavo net paragauti, puldavo ir prievertaudavo. Tiesiog kentauras, būtumėt matęs... Maurodamas, be jokios įžangos.

Ir taip toliau, ir taip toliau... Jokios atgailos! Jokio drovumo, kuris tokio amžiaus moteriai jau turėt būt pažystamas. Pasijutau lyg pornografiniame filme. Gal ir negražu, bet tuo metu galvon šovė bjauri mintis - turėčiau virbą, kad durčiau ton gašlion, žibancion akin. Paskui nurimau, persižegnojau. Tegu pasismagina, tegu prievertauja kunigo ausj - ne pirmas kartas ir ne paskutinis.

- Nesutrukdysti, - paklausė Joana.

- Ne, prašom, - atsakiau manda-giai, bet šaltai, leisdamas suprasti, kad pokalbio tēsinys nebūtinės.

- Norėčiau su jumis pasikalbėti, téve.

- Kalbėkit, - sumurmėjau su-pratęs, kad norom nenorom teks klausytis dar vienos išpažinties.

- Aš nežinau, kas man yra... Aš nenormali. Kartais užsidega delnai... Tuomet net ranką paduoti kam nors bijau, pasiveikinti. Kad nemumirtų.

- Nenumirtų?.. Gal jums reikėtų kreiptis į gydytoją. Nebandet?

- Buvau pas psichiatrą... Papasakoju viską, bet jis nepatikėjo. Kaip ir jūs.

- Ką gi, papasakot ir man.

- Ką papasakot?

- Apie savo delnus... Kada tai prasidėjo?

- Vaikystėj, sunkiai sirgo mano močiutė. Man buvo gal dešint... Ji labai kankinosi, kelinti metai nesikėlė iš lovos. Sédėdavau prie jos, kai mama būdavo darbe. Ir kartą ji paprašė, kad padėčiau jai išeit?

- Numirti - pas mus namie taip sakydavo... Kad atneščiau tablečių iš vaistinėlės. Aš nesutikau, juk negaliu jos nunuoduti. Tik paémiau už rankos ir glosčiau, glosčiau, o jি - nepatikės, kunige! Tik nusišypsojo, prisimerkė, atsiduso... Pasakė „ačiū“ ir iškeliau.

- Numirė, ta prasme?

- Ta prasme, taip... O aš vis nepaleidau jos rankos. Ranka šalo šalo, o mano darési vis karštėn... Ir dabar, kai tik prisimenu močiutę, iškart įkaista. Pažiūrek, - ir atkišo savo rankytę, tokią gležnā, balta, ilgais virpančiais pirštais.

Aš, aišku, pačiupinėt nesiryžau. Ką gali žinot - gal apsėsta kokia.

- Paskui buvo dar keistesnis atvejis. Psichiatras, pas kurį buvau konsultacijoje, pirmasyk iš manęs tik pasijuokė, pasakės, kad močiutės mirtis ir mano fantazijos neturi nieko bendra. Tai tiesiog sutapimas.

- Aš irgi taip manau.

- Bet palaukit! Po savaitės tas pats psichiatras susirado mane ir paprašė nedidelės paslaugos. Jotévas labai sergęs... Ketvirta stadija... Ar aš negalinti paimti jį už rankos, palaikyti. Sutikau. Viskas pavyko kuo puikiausiai.

Jei atvirai, nė nežinojau, kaip reaguoti. Tokių nesamonių dar nebuvau girdėjęs.

- Tikiuosi, tai ne žmogžudyste? - patylėjusi paklausė Joana.

- Ne, juk jūs tik už rankos pa-laikėt...

- Ačiū Dievui, nuraminot. Bet tuo viskas dar nesibaigė - paskui tas psichiatras sugalvojo, kad aš turiuapti jo mokslių tyrinėjimų objektu. Pasakė, kad nuo šiol mane gydysių nemokamai, nes jam ši liga - taip ir pasakė: liga - esanti labai įdomi. Bet nieko ne-gydė, tik daug visko klausinėjo. Klausė, ar aš nevartoju kada nors kokių stiprių vaistų. Turėjau pri-sipažint - niekur nedingsi - kad tuos močiutės vaistus, kuriuos ji prašė atnešti prieš mirtį, po kelerių metų išgėriaus pati. Buvo nusibodę viskas. Juodai...

- Kas nusibodė?

- Net nežinau, nebuvu konkretios priežasties... Gal jaunystė, kaip sakoma. Be to, ir mamai chro-niška depresija. Tėvo net nesu-mačiusi, dingo vos sužinojės, kad mama pastojo. Nutariau, kad vi-siem bus lengviau ir...

- Ir?

- Nieko nepavyko - atpumpavo, išplovė skrandį. Paskui kaž-kaip susitvarkė viskas, bet vienas dalykas liko - pradėjau jausti, jeigu kas nors iš aplinkinių nori žudyti.

- Kaip jausti?

- Tiesiog intuityviai. Nemoku paaiškinti. Bet va - dabar žiūriu į jus ir jaučiu, kad jūs irgi poten-cialus savižudis.

Susinervinai ne juokais.

- Galite būti rami, man tikėjimi neleidžia kręsti tokią kvai-lyscių.

- Paskui buvo išleistuvės mūsų klasėj. Andrius... Andriukas Ivanauskas. Jaučiu, kad jo progra-ma jau paleista.

- Kokia programa?

- Savižudiška... Visu tempu. Paémiau už rankos ir klausiu - Andriau, viskas gerai? O jis ištraukė ranką, nusikeikė ir išbėgo pro du-ris. Supratau, kad, ko gero, tik pa-spartiniau procesą. Pasakiau bendraklasiams, išbėgom ieškot. Pasiskirstėm visi - kas į namus, kas į statybas už mokyklas, kas į mišką - netoliiese buvo. Niekur nė-ra, bet tikybos mokytoja, tokia truputį paplaukus, sako: stokit ra-

tu, susiimkim rankom ir įsivaizduokim, kad mūsų rato vidury yra Andrius. Ir varom „Tėve mūsų“ be sustojimo, kol atsiras. Pramašiu su „Sveika, Marija“. Tik vieną eilutę paprašė pakeisti - „vietoj pagirta tarp moterų“ liepė sakyti „pa-laiminta“. Sakė, pasamonė geriau supras ši žodį, nes „pagirta“ skamba panašiai kaip „girta“. Ne-išišeiskit, kunige, juk sakau, kad paplaukus buvo... Mes meldžiamės, meldžiamės - dešimt, dvidešimt minučių, pusvalandis. Ir Andrius parėjo. Atnisėdo kažkur šone. Atleiskit, kad taip daug kalbu, - Joana tarškėjo be sustojimo, nejarterpsi, o aš mintyse persižegnojau - vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios... Arba apsėsta, arba tiesiog labai im-pulsyvi, jausminga. Netoli beprotybės... Mergina - vulkanas...

Pasirodo, per tą laiką ji dar vieną senuką išlydėjo anapus. Net ne vieną - dar jauną moterį, po avarijos. Antri metai buvo ištikta komos... Atleidau viską. O pats pagalvojau - štai ir mano „Mirties angelėlis“ atskrido. Mis Eu-tanazija.

Po Mišių nuėjom į Bernardinų parką, vėl sėdėjom ant to paties suoliuko ir kažkaip akimirksniu apémé visiškas aišumas, saky-tum, nušvitimas - gyvenu netie-soj! Gyvenu beprasmį, dar vaikystėj mamos man įpirštą, sumode-liuotą gyvenimą. Nes nieko kito nemoku. Kunigas esu vidutiniškas, be vaizduotės, charizmos... Va Julius ar kiti - kai pašneka, žmonės net verkia. Prasmingiausia būtų išvis užsidaryt vienuoly-nan, tylon... Arba...

- Palaikyk mane už rankos, - paprašiau.

- Kunige, jūs ką? - nustėro ji. - Juk tai nuodémė.

- Mirtis panaši į miegą, sakė Sokratas, - tariau, - tu mane tik užmigdysi. Aš labai pavargau.

Ji sutiko, bet ne iš kartos... Paémé mano ranką nedrąsiai, pasidėjo sau kelių ir émę glostyt. Pajau-tau, kad jos delnai iš tiesų dega. Bet ne degina, o tirpdo - kažką labai giliai - sirdy, pečiuose. Kū-ną émę krést šaltis, paskui jí pa-keitė siliuma. Net pats nepajautau, kaip išsijungiau, šnibždėdamas:

- Melsk už mus nusidėjlius da-bar ir mūsų mirties valandą.

Pabudau ligoninėje prijungtas prie lašelinį, sušalęs į ragą. Budintis gydytojas pasakė, kad ma-ne tikriausiai apsvaigino Užupio bomžai, nes žmonės rado gulintį ant suolelio be sąmonės. Nureng-tą, tik su apatiniais. Buvo be pen-kiolikos dylikta.

Daugiau ir neturėčiau ką pa-sakoti, nes Joanos nuo to laiko nemačiau. Ne, truputį meluoju. Kitą dieną dar buvo atėjus į rea-nimaciją manę aplankyt. Paémé už rankos, ir vėl émiau kaisti, šilti. Tik šiųkitaip - visai nesi-norėjo miego, o atvirkšciai - pa-sijutau pilnas jėgų, žvalus ir pail-sejės.

- Kodėl savo darbo nepadarei iki galo? - paklausiau pašnibž-dom.

- Kokio darbo? - apsimetė ji.

- Juk žadėjai, kad padési man.

- Ką žadėjau, tą ir padarysiu, - atsakė ir pasilenkus pabūciavo. Švelniai švelniai... Ir ilgai - su-sigėdės turėjau verstis ant šono ir susiriest į kamuoliuką. O Joa-na išėjo net neatsisvekinusi. Ne-patogu ir sakyti - bet aš vis dar tikiuos, kad kada nors, gal prieš Mišias, ji vėl ateis. Nors jau de-šimt metų prabėgo... Dešimt metų, trys mėnesiai ir dylika die-nų... Tiesiog ateis, atsisės bažnyčios gale, ir aš pagausiu ją aki-mis, pastebėsiu. Žiūrėsiu ir džiaugsiuos. Negali neateit... Kaip manot, vyskupe?

Saša Čiornyj (Aleksandras Glikbergas, 1880-1932), žymaus praėjusio amžiaus rusų rašytojo Aleksandro Amfiteatrovo žodžiais tariant, savitas, ižūlokas, neramus lyrikas humoristas, nešiojęs komiškai niūrią, geliančią, rūstokai juokingą kaukę. Šią nuomonę papildė poeto bendraamžis Nikolajus Gumiliovas „Laiškuose apie rusų poeziją“ pastebėdamas, jog Saša Čiornyj turi ne tik poetinį, bet ir žmogiškumo talentą. Be to, jam užtenka išminties ir skonio pasidygėjimo šypseną kartais pakeisti nuoširdumo ir palankumo šypsena. Sašos Čiornyj aštrus pastabumas atveria ne ydas, o charakteringus žmogaus bruožus, ir ne poetas kaltas, kad tie bruožai dažnai juokingi.

Bolševikinio teroro gnuždomam Sašai Čiornyj 1920 m. pavyko išvykti Europon. Gyveno Berlyne ir Paryžiuje. Satyrinių eileraščių nerašė. Tarytum gindamas nuo Rusijoje patirto žiaurumo, pasitraukė į vaikystės pasaulį (vaikystės salą). Lyrikuose, švelniuose eileraščiuose vaikams pasakojo apie paukščius ir žvėrelius, medžius ir gėles, angelus ir nykštukus.

Saša Čiornyj mirė mažame Prancūzijos miestelyje La Lavandu, gesindamas degančius kaimyno namus.

Eileraščiai versti iš rinkinio: Saša Čiornyj „I s glupcami ne sporj“, Maskva, 1999.

Saša ČIORNYJ

Storo žurnalo redakcijoje

Rimtu veidu vešlusis plaukuotumas,
Dvipūdžiai žodžiai, apmušti švinu:
Pozityvumas, blefas, non possumus,
Specifikacija, konvikcija ir parvenu.

Tik gestai, pakelti balsai ir niekaip
Redakcijos banginių akyse netilps
Poetas, spaudžiantis „Naktinį jūros miegą“,
Ir beletristas rankraštį „Kai vaiko sapnas mirs“.

Poetas atsisėdo ant kėdės kraštelio
Ir išvirkščią žurnalą atvertė lėtai,
O beletristas, slinkdamas prie stalo,
Kažkam užmynė ant nagų kietai.

Pakviopo arbata... Poetas prie stiklinės
Stiklinę antrą priglaudė, o bendrui – né vienos.
Ir debesys tabako jau nežino,
Ko ieško jie ir kas ką dovanos.

Tuo tarpu beletristas, žvilgsnį metės kietą,
Nusprendė: prozoje tokiam vieta.
Tuomžygi poetas irgi bandė spėti:
Kaklaraištis geltonas – taigi poeta...

Prieina tokis, nors pilkas, bet madingas,
Ir kreipias į poetą: „Dulce tu ūsau?“
„Ne, jums aš įteikiau „Ménulio giesmininką“...
Toks meta jam: „Kol kas mums nereikės!“

Poetas krūpteli. Poetui gerklę gniaužia,
Už tą ménulį rengės įsigyt batus.
„Štai jums dar atnešiau „Gélė išaušus“,
O čia sonetas „Lijo tris kartus“.

„Nereikia, – burbteli tasai pilkasis, –
Gélyčių ir lietaus apstu čia, kur griebi.
Poetui tapo žemė vėl bedvasė
Ir varnalėšom virto rožė nuostabi.

„Ko reikia jums?“ Ir beletristas stena:
„Aš prieš metus jums atsiunciau „Visus
šventus“.

Atsakė, popierius ant stalo pašiurenės:
„Prašapo kažin kur. Atneškite kitus.“

„O gal sudomintų? – švelnus lyg pūkas
Skledeno beletristas, – tris kartus
Taisiau...“ Bet pilkis žergė nusisukės,
Kur telefonas lojo nekantrus.

Prie telefono kažin ką numykės,
Sugrižo ir stebeilijos į kėdę atokiai,
Ir metė bėdžiui, ant visų supykės:
„Netinka mums! Aš jums ką tik sakiau!..“

Lietus snargliavo gatvėje ir pūtė
I veidus vėjas – kaukė lyg pikta dvasia.
Poetas su eilém į dešinę nukiūtino,
O beletristas nučiuožė kita puse.

Laimingas atvejis yra šykštus kaip Pliuškinas.
Du deimantus vėl nužėrė buka jėga...

*Galbūt taip paprastai atstumtas naujas
Puškinas*

Ir taip naujam Tolstoju pakiesta špyga?

*Plak, vėjau, veidus, nukamuok įsmigės
Lig kaulų – įsikirsk be gailesčio liga!
Tegul jie dvasios niekad nenupiggins,
Net jeigu liks galų gale nuoga...*

1906-1909

Šunų kirpėjas

*Didžiuliame mieste sunku surasti
Romantikos skiautelę –
Akim nuvargusiom kaip atgaiva:
Prie Senos drumžlinos,
Kur siena ištrupėjusi
Ir paskutinis tiltas arką riečia –
Lyg pavésinė, suolas, stalas.
Senutis – veidas kaip poeto –
Prie pudelio palinkės, kerpa jo kudlas.
Ir tokios kilnios, plastiškos jo rankos,
Ir tokios kupinos meilumo akys,
Kad pagalvoji: gal tikrai atrado
Jis nuostabiausią žemėj pašaukimą?*

*Patenkintas ir pudelis, toks geras diegas –
Pats šoną atsuka*

*Ir šelmiška akim pažiūri,
Kutuotą uodegą pavizgina...
Kaitroj kudlotam nei giriniui
Tipent nelengva,
O tapti gražuolėliu – miela;
Jis išmintingas, viską jis supranta.*

*Kirpėjo darbas baigtas!
Klientas, nelyg gavės niuksą,
Pakyla – drykt ant žemės
Šuninis liūtas! Klasingas donžuanas
Su pozile espanjole ant snukio,
Oda rausva – pro rumbėm iškarpytą plauką,
Mufta ant kaklo kaip puri vilnis...*

*Meilingai šeimininko akys pudelį nuglostė
Ir lyg užburstą princą vedasi, parišęs pavadėli.
Su panieka katė ji nuo balkono nužvelgia...*

*Kirpėjas tuo metu ant stalo guldo
Bolonę – pusmergę ar senmergę,
Lyg ilgą vikšrą, apsivėlusi plaukais...*

*Štai blykstelėjo žirklės, šnara Sena
Ir akinių stikluos juokauja Saulė.
Žmonelė pasirodė, nešina emale
Užlietu dubeniui, nuvytus ir nuvargus moteris.
Nuo stalo nužėrė šunų kudlas,*

Patiesus laikraštį.

*Trys tonai pavésinės priebländą papuošę –
Blukus žalumas, gintaro geltonis,
raudonumas –
Salotos ir tomatai, duona.
Vienas kitam jie perduoda galantiškai
Šakutę, peilių, druską...
Nesikalba – seniai jau viskas pasakyta.
Tik romios akys
Vis žvelgia tolumon – ten debesys,*



Romo JUŠKELIO nuotrauka

*Žilieji burlaiviai, vis plaukia virš pilkų namų:
Iš liukų vaivorinių.
Pro garo kamuolių žaidimą
Išnyra jų – jautri dar – praeitis.*

*Ogi šunų vis tiek ilgėja plaukas
Ir turi juos kas nors nukirpti.*

Aure jau papietavo – stalas tuščias,

*Rankos laisvos.
Prieina mergina su kinų vurdalaku,
Ir reikia vėl aptarti nuodugnai,
Kaip mylimają ypatą madingai nuplaukuot...*

1930

Žalias eileraštis

*Viskas sužaliavo, žydi,
Net ir tvenkiniai.
Linksmos žaliosios varlytės
Uždainuos tenai.*

*Eglė – tiek žalių žvakelių,
Samanų žalių!
Žalzganu švarku žiogelis
Groja smuikeliu.*

*Viršum žalio stogo klevas –
Žalias, kiek menu.
Du nykštukai pažaliavę –
Tarpė kaminų.*

*Šnabždas žali abudu
Už šakų žalių:
„Ar matai – berniukas rudas
Skuodžia takeliu?“*

*Vasarėlė ratą suka
Žalių pašiliuos.
Béki ir įspék ruduką –
Gal dar pažaliuos...“*

1921

Iš rusų kalbos vertė Robertas KETURAKIS

Pokalbis verandoje, basomis

Liudas GUSTAINIS

Atsiverčiu keturioliktajį poeto Algimanto Mikutos eilėraščių rinkinį „Veranda“*. Poeto kūryba kritikų vertinama palankiai, visi pripažįsta, kad jis virtuoziškai naudojasi poetinėmis savo arsenalo priemonėmis, įvairiomis progomis apie jį ir kalbėta nemažai, todėl ši rašinį siūlyčiau suvokti ne kaip vertinimą, ne kaip išsamų poetinių priemonių ar temų aptarimą, bet kaip lengvą, nesistemmingai eilėraščiais liuoksintį bičiulišką pokalbį viešojoje erdvėje, juolab kad šis eilėraščių rinkinys man ir primena susibūrimus prie arbato puodelio. Tik ne vakare, ne per pilnatį ar paryčiais, o skaistaus rytmecio metu, kai minties energija užsoka ant žirgų ir išjoja į lankas smagiai padardinanti, palaigytis rasoje.

Sakysite, koks čia laigymas, jeigu, kaip eilėraštyje „Pražuvič“ (p. 55), poetas per sūnaušus palaidūno ir tévo susitaikymo akimirką panyra į viso gyvenimo dramą, eilėraštyje, kuris medžiagos apimtimi ir temos platumu galėtų būti prilygintas romanui. Jis į panašus į tvirtai suręstą filosofinę novelę su išminties prisotinta pabaiga, kai poetas sutrinka teigdamas: „...nebežinau, / katro dabar tiesa...“ (p. 55).

Taip, tai panašu į dramą, viso gyvenimo išvadą, o ne į pasiplepėjimą, bet jeigu poetas prisipažįsta, jog nežino, „katro dabar tiesa“, vadinas, jis jau peržengė ribą, už kurios suvokiamą, jog neteisių apskritai nebūna, o vienos tėsos reikalings ir neišvengiamos.

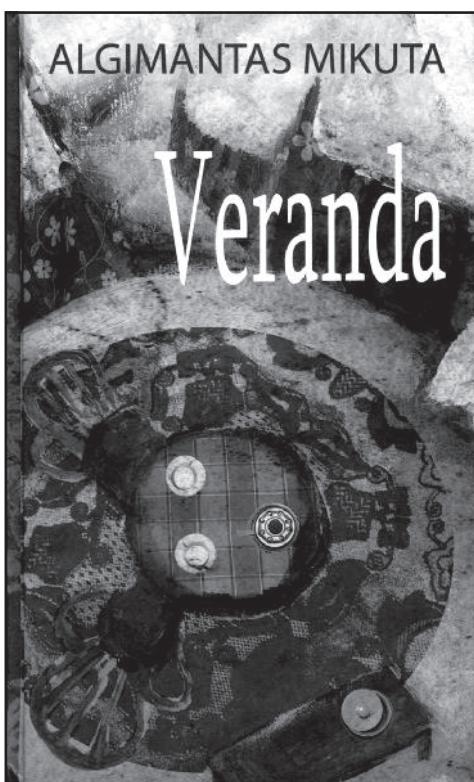
Perskaitęs šią eilėraštį, išeiniu naktį į kiemą, pakeliu akis į ryškių žvaigždžių prisodrintą dangų, ir man dingtelį, kad nėra né vienos žvaigždės (kaip ir tiesos), kuri būtų prastesnė už kitas, tuomet ir pagalvoju, jog aš tokio eilėraščio nerašyčiau – juokinga plėšytis jūreiviškus marškinius ant krūtinės dėl to, kad kažkada gyvenime nuėjau į kairę arba dešinę, ir vis dėlto A. Mikutos pateikta istorija suvokiamą kaip poeziją, nes poetas, pasirodo, ir nesiplėšo marškiniai – tiesiog ramiai pasako, jog yra, kaip yra, ir, tokiu būdu pasiekęs platesnės egzistencijos erdves, kur susilieja tiesa ir netiesa, praveria poezijos sodo vartus.

Poetinės erdvės gali atsiverti bet kur, tai panašu ir į laiko vartus, o A. Mikuta visada mokėjo juos atidaryti – štai eilėraštyje „Atsigaujanas vakara“ (p. 30) jis lyg ant drobės paleja miesto gyvenimo vaizdelių, sugretina tai, kas dažniausiai žmogaus sąmonėje styras atskirai, o pabaigoje lyg tarp kitko pakiša minti: „...mėtosis kažkas, gal kartu...“ Tai, sakytum, sueiliuota novelė, kurioje poeto prisipažinimas „atsigaujanas vakara“ kaip koks apuokas...“ slepia kelias prasmes, tarp kurių būtų ir atsivirės paties autorius antrasis (poetinis) regėjimas, ir per sugretinimus pasaulio pakylėjimas į poezijos pievas. Drauge tai filosofinis požiūris į žaidimus valdžia.

Rinkinyje nemažai eilėraščių, skirtų asmeniniams, lyriniams išgyvenimams apsakyti.

Eilėraštyje „Dygi žvaigždė“ (p. 14) poetas save lygina su aušančia žvaigžde, jau panasi į varnališčios žiedą, kuris betgi neužges, kol neparves jo namo. Mintis apie gyvenimo žvaigždės susitraukimą nauja tik ta prasme, kad kiekvienas (ne tik poetas) būties problema sprendžia savaip ir vis iš naujo, bet jeigu bičiulis apie ją prabyla viešai arba skaistų rytmėti prie žaliasios arbato puodelio, vadinas, tai jau akivaizdi, skaudi tiesa, kurią galima būtų ir paneigti, bet tai niekam neįdomu, nes tiesa jau paskelbta.

Mintyse žaisdamas šiuo parodoksu, žingsniuoju tuščiu pajūriu, sukasi tik kirai ir žuvédros, jūra beveik nekvėpuoja, visa jos jėga sutekėjo į aštrias pajūrio žolių spalvas, dangus po vasaros tik žydras, bet nekarštas, ir nors puikiai suvokiu, kad toks oras išsilaiķys daugią daugiausia savaite, man tai ne-svarbu – neturi reikšmės ir tai, kiek laiko manliko gyventi – pakrančiu žolės pritilusioje rugsejo mėlynėje atrodo tokios pat amžinos



kaip ir mano palaima, ir man dingojas, kad tokiu atveju būtų daugiau negu vaikiška kalbėti ar galvoti apie save kaip apie gėstančią žvaigždę.

Kitame eilėraštyje („Žydintys medžiai“, p. 15), dedikuotam Romui R., poetas prisipažįsta, kad žydėjimas jį baugina ir sekina: „Štai nužydės akacijos, atlėgs / tada širdis, žydėjimą išvargus.“

Suprantu, kad taip gali būti – kupa, žydėjimas, aistra (kaip ir apskritai gyvenimas, ypač jei jis azartiškas) išvargina ir sekina, tačiau jeigu aš pasineriu į aštrias pajūrio žolių spalvas ir mano būtybė užspringsta begalybės jausmu ir jeigu tokia būsena manęs neapleidžia, aš niekuomet negalvosi, kad man nuo žydėjimo reikia atokvėpio, nors, kita vertus, ką gali žinoti, gyvenimas labai įvairus – vieną sekundę taip, o vos pasukus už kampo – jau kitaip. Vadinas, A. Mikuta už kito kampo sėdi verandoje, kurios link aš tik artinuosi.

Liūdnoki, nors ir su humoru doze, pasvarsymai senatvės temomis, mintys, kuriomis poetas pats save guodžia („Mane atpažišta / iš seno nušiurusio déklo, / vargu ar kas nors beprisimena / mano amatą, vardą“, p. 9), užkariauja ne vieno eilėraščio erdves – tai tiesiog nuotaika, kylanti iš aiškaus įsitikinimo, kad senatvė ir su ja susijęs kelias žemyn neišvengiamas: „Esu įkalintas dauboj. / Kokia sargyba? Kokios grotos? / Stačiaišius nusvidintais šlaita / nebent tik voras išropotu“ („Dauja“, p. 12).

Iš kurios pusės žvelgtum, tai visiems bendri egzistencijos faktai, su kuriais susiduria žingsniuojantieji šia žeme, bet gal tokia ir yra poeto dalia – paliaudytai tai, kas ištinka kiek-vienai einantį, ir taip kaskart vis iš naujo – nuo antikos iki šių dienų. Panašiai apie savo, kaip poeto, paskirtį A. Mikuta prabyla paskutiniame pirmojo knygos ciklo eilėraštyje: „Nes tam esu. Jei šitaip buvo lemta, / pabūsiu dar, prigludės pasėdėsiu / kamputuje prie seno instrumento / ir karts nuo karto muziką pridėsiu.“ („Akompanuotojas“, p. 34).

Sakyčiau, būtų ir verta, idant skubos išvar-gintas skaitojoje staiga suvoktu save tary-tum iš šalies, lyg atitoktū nuo kopimo dusilio.

Šią akimirką norėtusi siurbelėti karsto gérimo ir paklausti: o pats poetas ar atitoksta?

Manyčiau – taip, nes jau pirmame rinkinio eilėraštyje pats paneigia vis plūstančią rudenišką melancholiją. Iš realybės lankų ne-išklystantis žirgas vis dėlto suvokia esantis kažkas daugiau negu žirgas: „...todėl štai stovi surakintom kojom / ir vien pasaulio gaudesi girdžiu, / tariuosi, kad išvargintas dejuoju, / o iš tiesų nematomas gaudžiu“ (p. 7). Panašu, kad kūno negalios atskiria nuo sąmonės ir egzistuoja atskirai, o žmogaus esmę

virsta nesuvokiamą erdve, kuri net ir nesupranta, ką reiškia skūstis – tai aukštesnės, ne būtinės sąmonės ženklas.

Kartais poetas tarytum leidžia mums patiem pratęsti kai kuriuos savo pamastymus – akivaizdu, jog neskubrūs pokalbiai su skaitytojais verandoje visuomet laukiami. Štai jis tiesiog konstatuoja: „Išeitys visada dvi – / grumtis arba susitaikyti, / bet visi kažkokėl / ieško trečiosios – / tiesiog kabo / tarp danguis ir žemės / ir nelaukia audros...“ („Išeitys“, p. 17). Kokia jis, ta trečioji išeitinis? Dingojasi, jog tai polinkis kabotis tarp danguis ir žemės, neprisiimant jokios atsakomybės, ir tai nėra būsena su minuso ženklu – ją galima suvoki kaip giliai žmoguje tūnantį ramybės ir taikos instinktą, nes juk žmogaus dvasiai dvipolis priešpriesos pasaulis yra nenatūralus, prievertinis.

Akivaizdu, tokis aiškinimas tikrai nepatikyt išsilikimo ar laukinio kapitalizmo teorijų šalininkams.

Nežinau, ar sąmoningai, tačiau tokią pa-saulėjautą poetas patvirtina ne viename eilėraštyje, kai su lengva ironija aprašinėja spalvingus socialinius vaizdus, ar tai būtų stoties kvartalas („Stoties kvartalas“, p. 20), ar jo kaimynai – daugiaubcio gyventojai („Gyventojai“, p. 21), ar Latvijos uostamiesčio vaizdas („Liepojos tramvajus“, p. 22): smagu skaitinėti tokius aplinkos pastebėjimus, jie šmaikštūs, ironija nepikta, tai lyg ir tas pats minėtas „kabojimas tarp danguis ir žemės“ – tuomet pamanai, kad visas gyvenimas yra tokis buvimas tarp danguis ir žemės, o jo priešprieša – tai, ko nesinorėtų rinktis.

Kitame eilėraštyje poetas tokią mintį išsako atvirai, be užuolankų: „Vis dažniau apsimetu, kad negirdžiu / aimanų, raudų ir keršto šūkių, / į senatvę daug mieliau klau-sausi / girių šlamėsio, ūkimo pelėdžiukų...“ (p. 47). Skaitytojui, kurio basos pėdos ilsi si ant medinių Algimanto verandos grindų, ūmai panūsta pasiteirauti, ar tokia pa-saulėjauta, kaip teigia poetas, iš tiesų tik senatvės prioritetas? Apie tai juk kalba vi-so pasaulio išminčiai.

O poetas nė nemirkeli, jis ir nesibaido išminčiaus sosto – linksmai dalija patarimus ligotiemis: „Verčiau su ligomis gyvent geruoju / kaip su kaimynėmis, nuleist rankas, / negasdint jų, tada ir jos nekašas, / apsiramins, gal net suguls prie kojų“ („Apie ligas“, p. 39).

A. Mikuta sveiko ir ligoto žmogaus situacijas gretina ne verkšlendamas, bet lyg pašaliečio aki-mis apžiūrinėdamas į turę suvažiavusį kai-miečių arklius. Sveikas, natūralus vertinimas primena joko požiūrį – konstatuoja faktus be rankų grąžymo („Perlūžės: anas ir šis“, p. 38).

Trokšdamas susilieti su gamta, drauge glosytydamas ligų kamuojamą kūną, poetas prabyla ir apie susvetimėjimą, būtent todėl jis atrodo dar atsiauresnis, gūdesnis („Prie kelio“, p. 46): „gyvena prie greitkelio, / o jaučiasi kaip marginalai, / prašytojai, vištų aukotojai, / apmetyti šiukslėmis.“ Jau tikrai poetas nesi-jaučia nuošalios verandos gyventojas, kai pirmajame ciklo „Gyvatės ir plaštakės“ eilėraštyje „Ziaurėjanti“ (p. 37) šiurpsta nuo agresyviaus gyvenimo dvasios: „...kraupu klausytis to skambaus / lašėjimo nuo peilio ašmenų...“

Socialinių perversmų metu kalbėti be ironijos būtų sunku, nors poeto pašaipa nėra labai kandi – tiesiog gyvenimo paradoksaiai aki-vaizdūs, ir A. Mikutos ironija kyla ne iš noro ką sumenkinti, bet tik todėl, kad išsigimimo ženkli nepastebėti neįmanoma, be to, ir skaudu. Kalbant apie egzistenciją, kai apsimeta-ma, jog nieko pasaulyje nevyksta, kai gyvenimas lyg sapnas, šis aspektas bene svarbiu-sias: „Neaugi košmarai ir dulkės, / kamerinė tvanka jiems mielesnė / už riziką būti žmonių kelyje / aptaškytiems purvais ir krauju?“ („Sapnų kambaris“, p. 41).

Kitas eilėraščius, kai kartą jis ramiai pasiepia tuos, kuriems atrodo, jog jiems per mažai teko patirti garbės: „Nereikia kuklantis, nereiks tada raudoti – / garbė ir akademija ne-girdi, neprimato, / o čia tik drovios tautinės žaidynės...“ („Žiedų dalinimas“, p. 43).

Paties patirtų likimo smūgių poetas taip pat nenutylė, juos išsako atsidusęs, porina kaip išpūdžius apie kelionę į atlaidus arba, saky-tum, aprašinėja vaizdą pro langą: „...todėl žen-giau nuo grindinio į dulkes / ir ten toliau štai svyrinėju / nepribaitgas ir ne bebainis / koks kartais būdavau anksčiau...“ („Antras smūgis“, p. 44).

Vis dėlto pasakojimo tonas prieštarauja skelbiamoms tiesoms – šitaip ramiai dėstyti apie gyvenimo vilkduobes gali tiktais bebaini-mė siela. Poetas tai aiškina savaip: „Ir ne die-na, ne saulėta idilė / suteikdavo sužarbusiam vilties, / vidurnaktis ne kartą man užpyle / ant momenėlio lėkštę pilnati“. (p. 45).

Tenka pripažinti, kad autorius neapsirink-a – pilnati jėga neapleidžia ir brandžia-me amžiuje.

Polinkis į plačius socialinius ir filosofinius apibendrinimus kartais atskleidžia per ironiškus vaizdelius („Plaukikai“, p. 66): „Vis-kas per nieką – vyriškas noras pakilti į aukštu-mas, kruvinas prakaitas, / išpampusios gyslos, karščiuojančios akys – / veltui gyventa, be reikalo vargta.“ Taip išsakyto Vakarų civiliza-cijos gyvenimo būdo gairės ir pasekmės – mintis nėra nauja, bet ironijos atspalvis ją pri-jaukina iš naujo.

Smagu, kai greta randu, sakytum, visiskai skirtingos prigimties eilėraščius. Turiu omenyje socialine satyra kvepiantį „Karštymet“ (p. 48): „Kur gaut vandens? / Vandens yra, / / paaikišna ugnigesiai, / / nėra tik pinigų. / Jie baloje“ ir moralius apmąstymus apie pavydą (p. 49): „...ak kaip aš jums visiems / pavydžiu pavydėti...“

„Miglų palata“ (p. 57) – dylikos sunume-ruotų posmų eilėraštis, kuris baigiasi A. Mikutai būdinga mintimi – jį gana ryškiai apibendrina viso rinkinio poezijos versmės: „taip ir sudega / ant paplokščio aukų akmens / gyvenimo šventė / ar pašvietė kam / ar sušildė / nesužinosis.“ Penktu numeriu pažymėtame posmelyje poetas įvardija tai, kuo kartais virsta „gyvenimo šventė“: „apakės / laikraščiuose išskaitau / tik pavadinimus / iš įpratimo var-tau / it nešvarias paklodes / kas rytą išteplio-tas / rinkimų sperma / ir avarijų krauju.“ Vis dėlto žodžius „gyvenimo šventė“ poetas iš-tarria be kabučių, nes jam akivaizdūs egzistencijos paradoksai: „stovis vargas Dievas / pa-namėje / barbena į langą / bet jo nejleidžia / atsižadėjės viso pasaulio / atsukęs jam nugarą / guli Bastūnas / vaitoja ir meldžiasi tam / ku-rio nejleidžia“ (p. 59).

Pagalau trečiasis skyrius – „Ruginė gimi-nė“, penkiolika eilėraščių.

Man tai pati smagiausia dalis. Vargu ar ver-ta išskirti kurį nors vieną eilėraštį, jeigu kiek-viename – ir pasaka, ir dramatiški tautos lai-kotarpiai, ir mitas, ir liaudies dainų motyvai, ir švelnus humoras, ir viską persmelkiantis liū-desys. Retai taip pasitaiko, kad viskas viename – reikia didelio įgudimo ir meistrystės, kad visa ir praeitū, ir susigertų į nedžytas verandos grindis, į basas mūsų kojas.

Paskutinis ciklo eilėraštis „Veranda“ (p. 90) atrodo lyg būtų viso rinkinio kodas: „gal atsiminsiu ta dainą, / ta gūdžiajā dainā, kuriā / dainav užklydės kareivis...“ (Tikriau-siai užmiršai, nieko ir nereikėjo prisiminti, Algimantai – tai ir buvo toji lėkštę pilnati, kurių tau ant momenėlio užpyle vidurnaktis.)

Kiti du skyreliai – „Jiš Gargždės dainai“ ir „Kriminalis“ – tai trumpi šmaikštūs eilėraščiai, poringės, parašytos žemaičių tame. Todėl ir smagūs, kad pateikti tikraja žemaičių kalba, kurią išgirs „dounininkų“ teritorijose. Tarmės autentika visada įdomi, juo labiau ji nutolusi nuo norminės kalbos, juo įdomiau – jeigu šiandien išgirstume gyvą kad ir prūsų kalbą, nemanau, jog tai kam nors pakenktų, atvirkšciai – pasaulis būtų platesnis.

Juk nėra né vieno reiškinio, kuris sustingtų amžiams, tačiau visada įdomu tai, kas jau buvo ir liko verandos grindyne.

*Algimantas Mikuta, Veranda. – Vilnius: „Homo liber“, 2010.

Leonas GUDAITIS

Iš tarpukario Kauno liekanų

Šančių Šviesa

1988 m. vidurvasarij išištėjusia „Nemuno“ žurnalo redakciją užklydo senyvas, bet guvus išeivis. Prisistatė laikinojoje sostinėje knygas leidusio knygyno „Šviesa“ savininku. Apie tokias dvilypes prekybos įmones menkai nutuokiau, o šančiškė, kaip ją lokalizavo netiketas svečias, man painiojosi su kitomis an meto bendravardėmis. Prie kavos puodelio išgirdės jaunystėje skaitytą knygą pavadinimus, pasiprašau sū bei ta užsirašyti, nors ir nemaniau, kad tai gali kada nors praversti. Emigrantas Juozas Gineika tokio pašnėkesio, rengis, ir tikėjos.

Jis gimė 1900 m. rugpjūčio 2 d. (sen st.) Mankaviškių kaime prie Kruonio, buvo pakrikštystas Darsūniškio bažnytėleje. Pažaislyje baigė pradinę ir dvikalę kamaldulių mokyklą, Kaune – trečią ir ketvirtą progimnazijos klasę, paskui padėjo nusenuoti tėveliu dirbtinius darbus. Vaikinui labai rūpėjo knygos, jas slapta nuo tėvų per naktis skaitydavo ant aukštoto prie žvakutės. Jis savaip, kaip būtų gera išsigyt knygyna ir paciam leisti knygas.

Toks momentas pasitaikė jau atitarnavus kariuomenėje ir sukūrus šeimą. Vaikštinėdamas Kauno miesto sode, J. Gineika susitiko su pažįstamu Liudu Dovydėnu ir užsakė (taip – užsakė) jam parašyti ką nors įdomaus apie Didžiųjų karą – gal novelių, o gal ir visą romaną. Gerokai už Juozą jaunesnis rašytojas prasitarė skubas pabaigti kaip tik tokią knygą. Pasiprašė penkių šimtų litų.

1932 m. išėjo L. Dovydėno apskym rinkinys „Buvo žmogus be kojų“, įvardytas Lietuvos karo invalidų sąjungos leidiniu. J. Gineika tapo neįteisintu leidybos pusininku, o L. Dovydėnas padėjo išrūpinti sąjungos leidimą platinti keturis tūkstančius knygų su salyga, kad egzempliorius kaina neviršytų keturių litų. Pradėta nuo nulio: Spaudos fondas pardavė skolon popierių, bičiulis sutiko pasirašyti veikselį spaustuvei. Energingai skirstant tiražą Kauno knygynams, spaudos kioskams ir vežėjant po miestelius, per kelis mėnesius skolos buvo grąžintos ir atsirado atliekamų pinigų. „Dovydėno žmogus be kojų“ pastatė Gineiką ant kojų“, – juokavo pašnekovas.

Sukaupės lėšų, J. Gineika nusipirkė priešais bažnyčią ir paštą dviaukštį namuką ir atidarė knygynėlį: pirmame aukštė prekiavo literatūros knygomis, vadovėliais, rašomaja medžiaga ir žaislais, antrame gyveno. Juozapavičiaus prospektu 75 numeris virto Kaune žinoma prekybos įmone „Šviesa“.

1934-1939 m. J. Gineika išleido daugiau kaip šimtą knygų. Kai kurias pavadino menkavertėmis, ypač pasisaiipydamas iš V. Kryžanovskojos, O. Bebutovos, H. Mniszek, I. Zarzyckos romanų poniuotėmis ir teisinėmis, kad tokios knygos išlaikyti kitas. Tačiau kokias? Kaip išitiukinai iš tolesnio pašnėkesio, literatūrinės vertės ir meninio skonio daikyti šiam platesnio kultūros akiratio stokojančiam žmogui negalėjo būti aiškius. Knygų pobūdį salygojo rinkos paklausa, ir J. Gineika ją greitai perprato.

Litas buvo visiems brangus. Knygoms reikėjo daug, tegul ir ne per geriausio, popieriaus, spaustuvės prasydavo atsiskaityti nedelsiant, kny-

gynai įmė 30 procentų antkainį, todėl pagalbine savo leidinių platimi vieta J. Gineika pasirinko visada keleivių apsuptą Kauno geležinkelio stoties kioską.

Jis buvo susitaikęs su realybe, kad niekada neįstengs pritraukti žinomų rašytojų tokiai honorarais, kokius siūlė trečiajame dešimtmetyje ištvirtinusios leidyklos. Tai salygojo vertimą persvarą. Ir už originalų veikalą, ir už vertimą J. Gineika buvo nusistatės skirti ne didesnę kaip 400 litų sumą. Ne tik jo įmonėje, bet ir kituose leidybos teises turinčiuose knygynuose gyvavo panaši ir dar šyktimesnė lygiava. Gaila, neįtė į galvą pasiteirauti, kiek mokėta J. Gineikos paminėtam nuolatiniam dailininkui Vaclovui Kosciuškai už viršelius.

Išėjus M. Zevako istorinių romanų trilogijai „Bordžių lizdas“, Šančių klebonas pareikalavo pašalinti tas knygas iš vitrinos. Knygyno savininkas sutiko, jei klebonas jas nupirkis. Šis taip ir pasielgė. Tada J. Gineika idėjo tris naujus egzempliorius. Kai klebonas pakartojo savo nepasitenkinimą, savininkas pasiteisino negalės nieko pakeisti: vertėjas L. H. Kromeris išparduoja jam duotas knygas kaip atlygi.

J. Gineika gerai prisiminė išleistų knygų pavadinimus, bet vienų autorius kuriūnus jau painiojo su kitu rašytoju kuriūnais. Tačiau kai neklysdamas įvardyti mano perskaitytų Justo Piliponio romanų antraštes, suklasau: neaugi prieš mane sėdi svarbiausias šio lietuviškų detektvypradinko knygų leidėjas? J. Gineika patvirtino išleidės aštuonis vienatomius ar dvjomis J. Piliponio romanus.

Svečias vis grįždavo prie šio neišsenkama fantazija jį ir skaitytojus stebinusio autorius – aukštaičio, apkūnaus, tvarkingo trisdešimtmecio, kuris, nors ir nėjės aukštėsnii mokslų, buvo tikras inteligentas. Nutraukęs ryšius su marijampoliške „Dirvos“ bendrove ir pasiūlęs dar neigudusiam rinkoje J. Gineikai dviejų tomų romaną „Kaukolė žalsvame cemodane“, jis nesidairė į šalis. Višiską „Šviesos“ savininko pasitikėjimą J. Piliponiui pelnė jo atvirumas, nuoširdumas ir ypatinga pareigos jausena: jeigu pasižadėdavo atvežti savo veikalą iš Kėdainių, kuriuoje, už nedidelę algą dirbo girininko kontore, po savaitės, mėnesį ar dviejų, tai visada ištiesėdavo žodį.

Sis idealus žmogus turėjo vieną ydą – negalėjo išverti be stikliuko: gavęs honorarą, tris dienas ir visus pinigus praleisdavo kurioje nors Kauno smuklėje, ketvirtą išvažiuodavo. Išigėrės būdavo dar malonesnis ir sugebėdavo švelniai išsmelsti avansų. Kartais ateidavo su palydovo Antanu Turčila, prastu, nevalyvu bernu, vengiančiu žiūrėti į akis. Sykį atsiivežtą savo knygos „XX amžiaus gladiatorių“ rankraštį J. Piliponis prasę išleisti kaip A. Turčilos romaną. J. Gineika bandė priešgyniauti, bet galiausiai sutiko¹. Niekingo sandėlio versija netrukus man patvirtino J. Piliponio dukra, kuri iš mamos lūpu girdėjo, kad tas romanas – técio kūriny². J. Gineika griežtai paneigė vėliau leidęs kitą A. Turčilos knygą, nors romane „Mirties ola“ yra „Šviesos“ knygyno nuoroda, o tas kūriny buvo įtraukiamas į reklaminus leidyklos sąvadus.

Giliausiai J. Gineikai ištirgo J. Piliponio pasiūlymas po savaitės atvežti ne bet kokį, o išpūdingiausią romaną „Raudonosios komisarės meilė“, už kurį pareikalavo ne mažiau kaip 500 litų ir prasę honorarą išmokėti avansu. Leidėjas suglumo,

bet greitai susivokė pasiūlyti pusės sumos. Lygai po savaitės jis turėjo pirmą romaną dalį.

Skaudu ir graudu buvo klausytis, kaip J. Gineika per J. Piliponio silpnybę – alkoholi – skatino jo kūrybingumą, tačiau nuo replikos sulaike žiauriai tikrovės smėkla: be šio pragaistingo stimulo jis būtų seniai degradavęs. Man užkluiuo vienas negarbingas, bet gal ir nesmerktinas J. Piliponio poelgis. J. Gineika buvo nusipirkęs iš jo ir palikę knygynę „Maceikų kraujo“ – paskutinio, kitokio nei išprasti jo romanai – rankraštį, kuriame autorius rėmėsi leidėjo išpasakota savo giminės istorija. Keliantis J. Gineikai gyventi į Vilnių, ši nematyta ir, jo nuomone, naturejusi pasiekimo romaną išleido kitas asmuo. Vėliau išsiaiskinai, kad tai buvo bulvarinės lektūros leidėjas Ch. Beršanskis. Ne kas kitas, tik pats J. Piliponis galėjo jam parduoti savo romaną antrą kartą.

Kaip akibrokštą J. Gineika atskleidė Antano Molio autorystės paslapštį. Jaunas rašytojas, kurio pavardės jis neįsidėmėjo, paprasė padėti paieskoti romanui „Knigynė tragedija“ nebūto slapyvardžio. Leidėjas, žvilgtelėjės į stovintį ant palangės skaudamoms kūno vietoms triinti vartojaamo „Amolio“ buteliuką, pasiūlė: „Gal pasirinktumėte ką nors panaušaus?“ Taip atsirado lietuviškas A. Molio variantas. Vėliau bibliografas Vladas Žukas dokumentiškai nustatė, kad šiuo pseudonimu dangstėsi Jonas Skardžius³, trijų knygų autorius, kurio asmenybė, deja, lieka neišaiškinta.

Kai 1940 m. vasarą Kauną užpludo raudonarmiečių voros, Donelaičio gatvėje esančio J. Gineikos sandėlio prieikė karininkams. Ilgamečiam nuomininkui išsakytu skubai sukranti ten laikomas prekes į vagoną ir nugabenti į Vilnių, nurodytą vietą. Ten jas nacionalizavavo; turtas buvo išvertintas 150 tūkstančių litų. J. Gineika nesikrimto: padirbjė lenkų spaustuvėje, susovietintos leidyklos filiale suorganizavimo rašomosios medžiagos bazę, rūšiavo, krovė į lentynas iš visur surankojamus leidinius, o vokiečių okupacijos metais Vilniuje atidarė tą patį „Šviesos“ knygyną vėl prekiavo knygomis, tiktais kitomis.

1944 m. spalio mėnesį J. Gineika su šeima – žmona, dviem sūnumis, dukrele – buvo išvežti į Jugoslaviją, karo pabaigos sulaukė Austrijos, lietuvių išeivijos stovyklose. Galėjo keltis į Ameriką, bet jau suaugusiems sūnumams grės karinė tarnyba, todėl 1948 m. rudenį nusprendė apsigyventi Venesueloje⁴. Devintą dešimtį baigiantį svečią, nevaržomai atgaivinus savo atminštį, išlydėjau linkédamas kuo ilgiu bendrauti su vieninteliu likusiu sūnumi, gyvenančiu sostinėje Karakase ir kas mėnesį atvežančiu tėvui pensijos čekį.

Po laiko J. Gineikos atsiminimuose pasigedau konkretesnės „Šviesos“ knygyno-leidyklos aplinkos. Savininkas lyg ir atsiskritinai paminkė Lelešių, kuris „kartu gyveno, valgė ir mažai mokejo“. Kol neišblėso žurnalistinis smalsumas, pamégina telefonu susieškoti tą asmenį. Vilijampolėje radau jau senokai mirusio Antano Lelešiaus žmoną ir sūnumą – jie nedaug nutuokė apie ketvirtijo dešimtmecio įvykius, bet šių galėjo paaškinti. Suvalkiečių šeimoje, kuriai pokariu sumaitojo partizaninis karas, tik sūnus A. Lelešius (1914-1979), iš prigimties nevaldės dešinės rankos, išsisuko poros metų katorga Vorkutoje. Tai jis visam laikui išstumė iš kulkų kultūros barų.

To vyruko siekiai prasiskleidė metus gimnaziją ir apsiems už 100 litų skaitytis „Šviesos“ leidinių korektūras, subrendo perėjus į J. Karvelio prekybos namus su 250 litų atlyginimu, o realizavosi išsigijus J. Gineikos knygynai ir pamēginus vokietmečiu is-

naujo imtis knygų verslo, kurį užbaigė kraupūs sovietmečio laužai⁵.

Mišlingiausios man pasirodė J. Gineikos nutylėtos „Šviesos“ knygyno-leidyklos pardavimo A. Lelešiu aplinkybės. Jas pavyko papildyti archyvine medžiaga. Paaikiėjo, kad 1935 m. rudenį gretimam Juozapavičiaus pr. 53 name J. Gineikos savininkas Antanas Žičkus buvo atidare „Šviesos“ dyvynę „Tiesa“, bet ji neįsilikė. Knygyno vedėjo pareigas tenėjo A. Lelešius, o jo brolis Stasys dirbo tarnautoju pardavėjui⁶. Perėjė į „Šviesą“, Antanas kuriam laikui taip vos ne Gineikų šeimos nariu. Tik šiam išmiegintam ir patyrusiam spaudos žmogui ryžtasi saugiai perduoti materialines vertibes.

1940 m. pradžioje Lietuvos Respublikos mokesčių inspekcija patvirtino jau vilniečiu tapusio J. Gineikos knygyno pajamas – 40 tūkstančių litų⁷. Gegužės 31 d. A. Lelešius pereišmė „Šviesą“ ir parašė prašymą Kauņo miesto ir apskrities viršininkui pasiskirti jį knygyno vedėjui, pažymėdamas, kad baigė šešias gimnazijos klasės. Savininku jis buvo patvirtintas rugpjūčio 31 d.⁸, o rugpjūčio 27-ają sovietų valdžia, sujungusi visas neprieklausomos Lietuvos leidyklas į vienintelę Lietuvos TSR valstybinę leidyklą, „Šviesą“ nacionalizavo⁹. Tai gi A. Lelešiaus knygynas funkcionalavo tik tris mėnesius ir nespėjo nieko išeisti.

O ką išidėmėtino per šešerių metus skaitančiai visuomenėi paliko J. Gineika?

„Šviesa“ veiklą pradėjo 1934 m. su jau ne pirmą kartą lietuviškai išleistomis Antonu Čechovo komedijomis „Piršlybos“ ir „Meška“, E. Granstromo „Suomių liaudies pasažomis“ ir šių knygų vertėjo A. Graželio scenos vaizdeliu. Provincijos saviveiklai reikėjo nuolat atnaujinamo vaidybos repertuaro, todėl privatių leidyklėlės pigiausiai tenkino tokius poreikius smagiaus veikalukais. Pradedantieji literatai mokėsi juos sudėtyti, o nedidelės patirties vertėjai ieškojo Lietuvos tikrovei pritaikomų siužetų.

„Šviesa“ išleista atskira knyga, sulaukė platus visuomenės atbalsio. Naujokas Petras Gruodis (Pavasarielis) pradžiugino liaudies teatro mėgejus išskart penkias išvairiažanriais kūriniais, Juozas Kazlauskas (Juozas Audronis) ir neabejotinai – Amžinas Žydas) sulietuvino tris latvių sodžiaus numylėtinio Hugo Krūminio komedijas.

Iš J. Gineikų atradusių lietuvių prozos autorius reikia paminėti Rygoje gyvenusius greitadarbius Brolius Tomdykus (Adomą ir Joną Burčikus), naivių seno malūno ir senos pilies istorijų priporinėjus caro laikų karo gydytojų Adomą Bytautą ir du bulvarinius meilės scenų vaizduotojus – Klemensą Jūratą ir Joną Minį. Rašytojo talentą galima jausinti tik pastarojo psychologiniame romane „Moterys, kurios mane bučiavo“.

Didžioji „Šviesos“ leidinių dalis – verstiniai rusų, lenkų, čekų, vokiečių, prancūzų, italių, anglų, amerikiečių autorius kūriniai – atsiardo ne savaimė. J. Gineika nevenė kvesties iš nuogirdų ir atsiskritinių žinomus uždarbiautojus, kurie buvo pramokę vieną ar kitą užsienio kalbą, bet ne visada gebėjo versti iš originalo. Vis dėlto net mėgėjiška tokiai asmenų pagalba leido spaustujoms suvokti pašaulinius modernėjančios literatūros pokyčius.

Jaunieji „Šviesos“ išleistų knygų pirkėjai galėjo gérėti skaidria Emilio Salgario romantika, patirti fantastinių Juleso Verne'o kūrinį įtaigą, atsiversti gaivališkam Marko Twaino humorui, susipažinti su atkakliai in-

dėniškus papročius ginančia Thomo Mayne'o Reido ir „laukinių Vakarų“ rūstį perteikiančia Zane'o Grey'aus vaizduoseną, šiurpokais Edgara Wallace'o siuzetais.

Suaugėlius ryžtasi padirginti kvaipą gniaužiančiomis „šaligatviniu“ vadinto A. Marcynskio intrigomis. Skandaliniu jo romanai „Aloha“ ir „Kruvinas ispanų kerštas“ – J. Žeglio išversti bulvariniai draikalai. Šios knygos ir neatsakingam pasipelnymui 1939 m. 5000 egz. tiražu leistos tėstimės 16 ir 32 puslapiai briosiūrėlės be autoriaus ir vertėjo pavardžių, padavintos romanu „Tarp gyvybės ir mirties“, – apgailėtimi J. Gineikos nuosprūdziai.

Saugodamas imonės prestižą, J. Gineika vengė „Šviesos“ knygose prireisti savo pavardę, kaip elgesi kai kurie privatūs leidėjai, bet ji lyg yla išlindo be jokių kitų nuorodų dvių erotinių romanų metrikose: veikiausiai del nepdairumo – A. Marcynskio „Kruviname ispanų kerste“ ir leidėjo A. Narkevičiaus valia – deklaratyviai „Tarp gyvybės ir mirties“ viršeliuose.

Is keturių teislikusių pradinijų pastarojo leidinio sąsiuvinukų apie žiaurų aistrų pasaulį, beprotišką atstumtus moters neapykantą ir laukinių kertostrokimą angeliškai varžovė¹⁰ neįmanoma atspėti tolesnės romano fabulos, tačiau tai, kad aštuoniolika jų Vidaus reikalų ministerija nusprenādė konfiskuoti ir pavedė policijai kioskuose rastus egzempliorius sunaikinti¹¹, byloja apie neskaidrias leidbos užmačias.

Represinės cenzūros reakciją sukurė piktas „Lietuvos žinių“ skaitojo laikas:

Kios

Apžvalgos ratas

Literatūros istorija pagal „Suokalbi“

Valdemaras KUKULAS

dėl neatsitiktinai į vertėjų regrati pateko lietuviškos kilmės ir dvasios M. Rodziewiczównos, savo komedijomis lietuvių liaudies teatro ir dramaturgijos keliu paskatinus išskoti M. Baluckio ir žymiausio „Jauniosios Lenkijos“ plejados lyriko, veikusio ankstyviausius mūsų modernistus (ypač Kazį Puidą ir Juozapą Albinią Herbačiauską), Kazimiero Tetmajerio romanai. Debiutantas J. Šiaurys pasirinko turbūt manieringiausią K. Tetmajerio prozos veikalą „Mirties angelas“.

Ispūdingai verstinių naujienu lentyną papildė dvių skirtingų epochų vokiečių rašytojų kūriniai. Žinomas lietuvių poezijos antologijų sudarytojas Simas Miglinas, filologinius sugebėjimus išméginęs versdamas vokiečių naturalistinės ir austrių ekspresionistinės prozos kūrinius, įveikė komplikuociausią garsaus XIX a. pradžios romantiko Ernsto Theodoro Amadeus Hoffmanno fatalistinės ir demoniškos meilės romaną „Velnio eleksyras“. Kairiosios orientacijos vertėjas V. Možūraitis atskleidė aklinais užsimaskavusio ir nuolat kaitalojuis slapyvardžius kapitalistinės prievertos vaizduotojo Bruno Traveno (Torsvano) talentą romane „Medvilnės rinkėjai“.

Skurdo spaudžiamas Vytautas Montvila vertė iš rusų kalbos eseriškai dvasiai artimas socialinės ir revoliucinės tematikos knygias. J. Gineika bičiuliškai parėmė „Atžalos“ knygyno vėdėjui ir pardavejė tapusi poetą, palaikytą neblogu prancūzų literatūros vertėjų, išleisdamas du jo atneštus romanus – Emile'o Zola „Samys“ ir P. Lerveno „Kapitoną Dreifusą“.

Kaip grožinį veikalą šviesuomenė priėmė Pr. Vitolio slapyvardžiu prisidengusio Benito Mussolini biografo P. Barzdžiaus išverstas amerikiečių bakteriologo Paulio de Kruifo biografijas „Mikrobų medžiotojai“. Ne mažesnio pasiekimo sulaukė iš originalo Pr. Ramučio (P. Dovgalos) perteikta J. Koptos trilogija apie čekoslovakų legionierius „Trečioji kuopa“.

Visus XX a. pirmosios pusės vertimus savo užmoju ir apimtimi pranoko Levo Tolstojaus „Karas ir taika“ – 1938 m. šešiais tomai išleista epopeja. 1933-aisiais „Naujo žodžio“ redakcija buvo sumanusi šio veikalo vertimui padidinti žurnalo prenumeratai, bet netrukus nutraukė sutartį su baigiančiu universitetą Stasiu Anglickiu¹⁷. Tai buvo ne vieno Lietuvos vertėjo svajonė ir slaptos leidėjų varžybos. Jas laimėjo J. Gineikos paskatintas studijos „Bedievai kūnigų seminarijoje“ autorius ir Michailo Lermontovo „Mūsų laikų didvyrio“ vertėjas V. Jocaitis. L. Tolstojaus vertimas sulaukė ne tiek pagrįjamų žodžių, kiek pamatuotų pastabų ir nepagrįstų priekaištų. Kitaip ir negalėjo būti. Svarbiausia – apie tą netiketą kultūros gyvenimo įvykių sujudo savo nuomonės reikštį rimti recenzentai, jeigu ir ne smerkda, tai visada apeidavę privačių leidyklų knygias.

¹ Tikslis pokalbio ištrauka: „Aš sakau, kad aš jo (Turčilos) nėpažįstu, kaip aš leisiu jo knygą. Sakau, pirma knyga, turbūt neis. Tada Piliponis prisipažino: as parašau knygą, o jam (reikalingai) dėl garbės jo vardu.“

² Iš 1988 08 12 pokalbio su Nijole Piliponyte-Sikšneliene.

³ Žukas V. „Sakalo“ bendrovė raštams leisti ir platinti. Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 33.

⁴ Čia ir kitur remiasi 1988 07 06 pašnėkesiu su Juozu Gineika. Emigracijos duomenys patikslinti Lietuvos centriniame valstybės archyve (toliau – LCVA), f. 664, ap. 11, b. 430, l. 165.

⁵ Iš 1988 08 18 pokalbio su Lelešiai.

⁶ LCVA, f. 402, ap. 8, b. 551, l. 1-6.

⁷ Kauno apskrities archyvas, f. 209, ap. 2, b. 1060, l. 3.

⁸ LCVA, f. 402, ap. 8, b. 522, l. 9, 11. Be kita ko, atradau A. Lelešiaus literatūrinį bandymų periodinėje spaudoje: Šnipė (Mano gyvenimo tragedija) // Iliustruotas pasaulis, 1937, vasario 21; Regina // Ten pat, kovo 28.

⁹ Lietuvos TSR Liaudies komisarų tarybos pirmmininko M. Gedvilio nutarimas Nr. 175. – LCVA, FR 754, ap. 1, b. 1, l. 155.

¹⁰ Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Nacionalinis publikuotų dokumentų archyvinis fondas (NA), 854 / 939, sas. 1-2, 4-5.

¹¹ Vidaus reikalų ministro 1939 kovo 27 nutarimas ir policijos lydraštis // LCVA, f. 402, ap. 2, b. 135, l. 192, 196.

¹² S. K. Literatūros trandys // Lietuvos Žinios, 1939, kovo 1.

¹³ Ten pat, 1939, kovo 15.

¹⁴ LCVA, f. 402, ap. 2, b. 135, l. 192.

¹⁵ 1940 m. sausio 29 aktas // Ten pat, l. 6.

¹⁶ Lietuviškų knygų platinimo mėnesio papigintų knygų katalogas. 1940 III 5-IV 7.

¹⁷ Iš 1986 vasario 8 pokalbio su S. Ančickiu.

sipirk, ir dabar gyvename taip, kaip gyvename: nupirkti ir pavergti, seniai nepriklausantys patys sau. Čia vėlgi nepasiginčysi, nors neatmestina galimybė, kad ginčinku vis dėlto atsisras. Taip bus dar kartą išplėtotas svarbiausiasios vasaros literatūrinis ir gyvenimo tekstas.

Ne šiaip sau tai sakau. Ispūdis tokis, kad bent jau šiuo metu svarbiausias literatūros teksts kuriamas ne pačioje literatūroje, o šalia literatūros, literatūroje apie literatūrą ar net kalbose apie literatūrinius literatūros apmasytumus. Taip, kaip sukrėtė D. Razauskas tekstas, nesukrėtė joks literatūrinis kūrinėlis, o tai, kad intelligentus, intelektualus verkslenčiojais visai be ironijos vadina tiek L. Jonušys (tiesa, jis vienintelis čia ironizuoją), tiek A. Martinukus, tiek H. Kunčius, liudija, kad aktualijų, gyvybiškai svarbių klausimų erdvėje darosi visai nesvarbu, kas – literatūra ar literatūra apie literatūrą – byloja tiesą. Todėl už faktą, kad vienas ar kitas autorių baiginėja naują savo knygą, man pasirodė iškalbingiai ir reikšmingiai tai, kad iki šiol teberašoma metaliteratūrinė „Suokalbio“ istorija. Nemažai prie jos prisidėjo Jurgis Kunčinas, Gintaras Beresnevicius (abu jau mirę), Ramūnas Kasparavičius (dar gyvas), o dabar štai „Suokalbio“ fenomeną ima gvidinti lietuvių kilmės amerikietis Gintaras (tikr. Gintaras Žukauskas, gim. 1973 m. Čikagoje). Čia apžvelgiamo viskas – socialinė publikos sudėtis (iki aukščiausiu socialinių sluoksnių), pokalbių temos (perverstiškas laisvės supratimas ir deklaravimas), naujasis naujojo lietuvių mentalitetas (iškreiptas turto, prestižo supratimas ir deklaravimas), net muzika, pagal kurią visai neadekvaciai ir nedekviacijoje vietose (tarkime, ant židinio atbrailos) šokama. „Retas lietuvis gali kalbėti apie girtuoklaimą neįsprausąs į kampą. Darželinukai neapsimetinėja – jie pasižiūri pro langą ir sako: „Parkas pilnas girtuoklių“. Visokios nekaltosios visuomenės avelės gali užsikimšti ausis, kai kas nors pamini „Suokalbi“, tačiau anksčiau ar vėliau jiems vis tiek teks eiti parku, važiuoti autobusu, praėiti pro kioskelį ar dalyvauti vestuvėse. Alkoholio itaka lietuvių gyvenimui ir mąstymui yra tokia didelė, kad net suformavo kalbą. Esama specialaus žodžio „spragerti“, skirto išreikšti nuostoliams, patirtiems dėl girtavimo. Atitinkamam sakiniui angliskai reikia net trylikos žodžių.“ Tai tik menka skeveldrėlė iš mirgangčios margančios subtilių pastebėjimų ir apibendrinimų G. Aro žodinės mozaikos. Apskritai man atrodė, kad šiandien literatūros istorija prasmingiai rašyti būtent šitaip: fiksuojant, kas kada atėjo į „Neringą“ arba „Suokalbi“, su kuo sėdėjo, kalbėjo ir kada išejo (juk čia įvyko ne tik reikšmingiausia literatūriniai disputai, bet ir svarbiausios pastarųjų dešimtmiečių mūsų viduriniosios kartos rašytojų myrtys). Kaumiečiai taip pat sekmingai galėtų parašyti ne Kauno, o visuotinę lietuvių literatūros istoriją iš prieškario „Konrado“, o vėliau „Tulpės“ kavinės metraščiu, ir ta istorija būtų ne mažiau teisinga už rečiausius archyvų liudijimus (tuo labiau kad ir čia minimos kavinės jau virto istorija). Juk neatsitiktinai Rimantas Kmita Poetiniame Druskininkų rudenye apie poetines mokyklas, įtakas ir sugestijas kalbėjo pirmiausia remdamasis ne konkrečia kūryba, o intymiaus Aido Marcēno ir Alfonso Nykos-Niliūno prisipažinimais (cituodamas pirmojo interviu, antrojo – dienoraščius). Pirmasis išpažinė Rimo Buroko ir iji panašių karmos, charizmos poveikį žalioje savo jaunystėje, o antrasis liudijo Charleso Baudelaire'o sugestijas anuomet dar jauniems Antanui Miškinui ir Jonui Aisčiui. Neištiketina: pranešimo išvados daug universalesnės ir vienotinesnės, negu būtų leidusi padaryti nagrinėjamų autorų kūryba.

Kūryba apie kūrybą kuo toliau, tuo mažiau pasako, tai liudija, kad ji jau pavojingai pati sau pakankama, kad maitinasi savimi ir todėl net didžiojasi, kad ja niekas nesidomi, kad tiražai katastrofiškai krinta, o pasisakyti esant poetu tolygu prispažinti esant psychikos ligoniu (šiaip jau čia būtų ir tiesos, bet dabartiname kontekste šią ištarinę vartoja parafrazuodamas H. Kunčių – žr. citatą straipsnio pradžioje). Turinio, prasmės atsisakoma, manant, kad meninė kalba savaime prasminga, todėl ir kalbėjimas apie nieką yra prasmingas pačiu savo skambėjimu (Andrius Musteikis. „Iš etiudų albumo“). – „Šiaurės Atėnai“, liepos 16). Nuo prasmės ar bent jau jos reikšmingumo nusigrežiama deklaruojant, kad fantazijos, iliuizijų pasaulio pavidalai yra reikšmingesni ir iškalbingesni už kasdienybės fantomas, kurie netekę reikšmės ir prasmės vien todėl, kad yra kasdieniniai (Petras Rakštikas. – „Šiaurės Atėnai“, rugpjūčio 6). Prasmę bandoma išgauti iš nesibaigiančio senų prasmių ir senų tekstu kartojo, tikint, kad banalybę i prasmingą ištarą, reikšmingą ištarinę atvers pats kartojo (Ieva Černiauskaitė. „Lapai“. – „Literatūra ir menas“, liepos 16). Tai darosi charakteringu: publikuoti ne ei-lėraščius ar noveles, sąmoningai angažuotis paribiu, pakraščiu, nes ten net ir su-gautas sugebėsi apsiginti, kad nesiecta pasakyti nieko daugiau, negu pasakyta, ir kartais tai pavyksta (tarkim, P. Rakštiko prozos knygėlė bent jau provincijoje sutikta vos ne kaip literatūros įvykis). Net nežinau, ar kokiam nors pakraščiu išvis angažuojamas, kai pradedama rašyti nenumant, nei apie ką, nei dėl ko, bet vis dėlto kuriamas pakankamas sau (profesionalumo prasmės) tekstas. Haroldas Baubinas („Pa-klydimai“ – „Šiaurės Atėnai“, rugpjūčio 6) lyg ir pradeda rašyti atsiminimus iš kūrybinės moksleivių akademijos Nidoje (kokie čia atsiminimai, jei viskas vyko tik vaikar, bet akademijos vadovai, regis, bus dave tokią užduotį, nes „Šiaurės Atėnuose“ buvo ir daugiau panašaus žanro publikacijų), nerasdamas savo intonacijos, tuo pat nuslysta į šiandieninei mūsų moterų prozai itin būdingus intymumus (pirmas kartas su mergina – lengvas, todėl ir neįsimenantis, alkoholio atsargų vagystė iš kolektyvo ir pan.), kol galiausiai pats susigėsta savo empirikos ir paviršutiniškumo, todėl viską konceptualizuoją, bet taip, kaip tai daryti gali tik penkiolikmetis šešiolikmetis: „Jei gatvėje netyciai surikčiai Kristų, dutūkstantmetį jo išskūnijimą, be jokios sąžinės graužaties jį užmušiau. Užmuščiai visus pranašus ir apastalus, kurie nesiklauso mano maldu, kai nuo mažumės kalbėjau jiems poterius (kol į rankas pakliuvo Nietzsche „Rinktiniai raštais“). Sunaikinciau visas mitines ir pusiau sakralias būtybes, išskyrus Šventąją Motiną, nes vienintelis žmogus, kuris suprato ir atleido mano paklydimus, buvo ji.“ Ispūdinga apoteozė klystančiam ir pačiam paklydimui, bet, viena, ankstesniame tekste nebuvo jokių paklydimo, o vien nuotyki, antra, kad toks pasažas įgautų bent minimalių metafizinių svorijų, reikėtų griežtai atskirti klaidos supratimo ir atleidimo sąvokas, ir tada paaikščių, kad viename sakinyje kalbama apie kelias nesusisekiančias tikrovės. O toks metafizinis kalbėjimas iš esmės neįmanomas lengvabūdiškų dienos atsiminimų kontekste. Tad kantriai rėstas statinys sugriūva, lieka tik nuoskauda, kad įvykdys vien akademijos dėstytojų užduotis, ir nieko daugiau. Pagaliau net jei ir įspireigojama žanrui, poetikai, apsigaujama ties „sau pakankamos kalbos“ samprata: pirmiausia Georgo Traklio, Guillaume'o Apollinaire'o ir kitų panašių autorių poetika bei estetika leido suformuluoти „sau pakankamos kalbos“ kategoriją, o ne atvirkšciai, ir kai šiandien ši kategorija kaip duotybė, kaip savaime suprantamas dydis īmamas taikytis dar nesusiformavusiai, o kartais net nesiformuojančiai poetinei kalbai, si „pasipjauna“, sunaikina pati save. Tarkim, skaitydamas vis garsėjantį Ernestą Noreiką (rugpjūčio-rugpjūčio „Metai“) iš pradžių suklūsti, pirmiausia ties netiketės eilutės vidas rimais: „išplėšti lapeliai, kalendorius, gipsas nuo lubų trupa, lipa laiptais. Rikšos“; „kaip valtis vėjas išupa virš balto miesto, / vedžiojuos tiek raidžių, kiek reikia tekstu, kad neaugčiau upėm. Nesuglebčiau.“ Deja, neilgai trukus paaikščėja, kad tai jokia poetinė alchemija.

Nukelta i 8 p.

Literatūros istorija pagal „Suokalbi“

Atkelta iš 7 p.

Kalba, nekontroliuojama igimto poetinės kalbos pojūčiu, ekshibicio-nistiškai eksperimentuoja pati su savimi, ir kuo poetiškesnis tampa teksta, tuo ir absurdžesnis (čia tikrai ne tas atvejis, kai absurdas virsta poetinės programos dalimi): „vakar su tikau žmogų su pižama, kur bėgių upėse signalizuoją / iš gyvačių iš-skobti metalinius laivelius“; „jis avėjo nudėvėtinis šlepetėmis ir rūkė burkuojančiu balandžiu falangą“; „šį vakarą nusilenkiu rudens drakonui barstančiam/arbatą iš panaudotos pagalvėlės tyliai rezganciam // bažny-tinių vargonų triūbeles sapnuojančiam avis.“ Jolantos Sereikaitės eilė-raščiuose („Šiaurės Atėnai“, rugpjūčio 6) ne kalba kalboje paklysta, o nevaldoma fantazija neigia bet kokios fantazijos kūrybinio panaudimo galimybe: „Sename dvare / Italai suka kiną / Butaforinius kambariuos / Butaforinės lovos ir veidrodžiai // Nesisėk ant jų - / Jie trapūs kaip ir tos spintos / Kuriose nerasi net apgraužtu skeleto.“

Autorė gali atskirti, kad ji su fantazija elgiasi, kaip nori, Jolita Skalauskaitė dar ne tiek prifantazuoj, o jos fantazijomis netgi gérmasi, bet čia įvyksta paradoksalus dalykas - nevaldomos fantazijos šuorai, jos sa-vivalė galiausiai apsiriboją ne kuo nors kitu, o tik kalba, nes, be kalbos, kitos tikrovės išsigalvojimų šešmas paprasciausiai neturi, ir tuomet tenka paklustyti paprastiems estetiniu po-veikio keliamiems reikalavimams. Kaip J. Sereikaitei galbūt net perne-lyg paprastiems. Fantazijos ir fantazijų poetinėje kūryboje gynėjams siū-lau mažą eksperimentą: ar jie įsivaizduoja šios poetės eilėraštį „Lazenų parko kaitra“ Konstantino Kavafio ar bent jau Kornelijaus Platelio kūrybos kontekste? „Povu akys uodego-se, / Spindintys brangakmeniai, / Daugybė skulptūrų / Ūksmingame parke/ Ir visose tik prievara - / Koks nors raumeningas / Dievas ar didvyris, / Tempiantis nimfas - / Amžinojo pagrobimo mitas / Pulsuoją tuščioje / Graikų teatro scenoje.“ Kaip jau mi-nėjau, viskas apsiriboją kalba, viskas baigiasi poetinėje kalboje, o šiuo at-veju - dar ir nevalingas savęs atpaži-nimo, identifikacijos judesys: prie-varta tuščioje scenoje. Šito turbūt ne-sitikėjo ir pati J. Sereikaitė. Tomas Arūnas Rudokas poetinę kalbą dažniausiai tramdo poetiniu tempera-mentu: jo eilėraščio ritmas kartais tampa tokis skubrus, nutrukgtgalviškas, kad paprasciausiai nespėjti identifi-kuoti mirgluiuojančią, raibuliujan-čią žodžių, o poetas iš to dažniausiai laimi: visas žodžio prasmės kliaidas iš paklaidas, eiliavimo riktus pro akis nuneša nevaldomas ritmas, netram-domas kalbėjimo intensyvumas. Naujojoje publikacijoje („Šiaurės Atėnai“, rugpjūčio 20) panašiai būtų galima apibūdinti eilėraštį „Daina apie keleivi“ (tiesa, skubrų ritmą čia keičia greitakalbe kartojamas Haré Krišnos arba Jézaus vardažodis). Bet štai ties „Kita erdvė“ jau ne juokais suklūsti: vencloviška eilėraščio pra-džia („Man norisi gyventi jau ne žo-džiais, / Bet spalvomis arba garsais, / Paišyti anglimi ar suodžiais, / Rašyti deimanto peiliu“) žada intelektualiją, mašlių žodinį ir vaizdinę eilėraščio faktūrą, o išplaukiama į lengvabūdiš-ką, žaidybinię erdvę: „Vis tiek - ar uo-dė, ar undinė - / Ta zvimbia, o ana-dainuosis / Kaip sirena Ramiajam van-deyne.“ Viskas išsiderina, ir svarbiausia, kad šiotoje disharmoniškoje aplin-koje pamatai, kiek daug T. A. Rudo-

ko kūryboje profesinio nevalyvumo, paprasciausio neprofesionalumo ir elementarių kūrčio ir ritmo klaidų. Todėl ir čia pat spausdinami ketureliai staiga pasirodo labiau banalūs nei mašlūs, labiau elementarūs nei aforiški. Tarkim, ketureilyje „Man draugai“ palankiai nusiteikę ieško-tum praleistos prasminės jungties ir bandytum išperti nesamą paslapči, o dabar, perkandę poetikos disbalan-so mislę, tematai elementarūs eilėraščio „sudėtingumo darymą“: „Man draugai - tai traukiniai, / kurie nie-kada nesugrižta į stotį / Negyvena-moj saloj... / Bet argi yra dykumos lai-vai?“ Tik ketureilius tame pačiaime „Šiaurės Atėnai“ numeryje spausdina Vitalija Bogutaitė, bet ties jos teksta is tenka kalbėti ne apie poetinę kalbą, o apie poetinę mintį: „Nusinešiu / sa-vim, / ko negalėjau / kitam atiduoti.“ I atminti gržta Vytauto Kavolio min-tis, kad Lietuvos rašomuose eilėraščiuose vyrauja poetinė melodija, o iš-eiviu poezijoje - nuoga, paradoksal-poetinė mintis. V. Bogutaitės ketureiliu atveju - ir dar kiek kitaip: rytiety-ko eilėraščio struktūros įvaizdis bando prisitraukti racionalią vakarietišką ištarmę. Kad neaiškus poetinis kontūras atrodytų kaip aiškius. Kad vos girdimas šnabždesys girdėtusi kaip gar-siai, racionaliai artikuliota kalba. Bet tai tik išmystymai: net ir po V. Bogu-taitės simpatiškų trumpų tekstelių lie-ku rytietyškų formų vakarietiškoje tra-dicijoje skeptikas. Jurgis Viningas („Šiaurės Atėnai“, ten pat) tebekla-džioja: norėtūs pradėti kaip koks Antanas A. Jonynas („šiąt vakarą tiktų išremint, kame / lubinai pražysta mė-lynai mirtinai“), bet nesuskamba sa-vaiminė melodija, kuri į vietas sudē-liotų visus žodžius, tad sustojama pu-siaukelėje: „Mūsų vakaro skliautas ap-temsta lyg / smokingas juodas ant mė-nulio kabliuko / pakimba.“ Štai ir ap-siuogina poezijos kūrimo mechaniz-mai: paprastam pasakymui „skliautas ap-temsta“ nereikia jokių poetinių puošmenų ar technologijų, ir jei atsi-rastą savaiminė, tik talento diktatui paklūstanti poetinės kalbos melodija, gimtų paprastas skaidrus eilėraštis. Dabar tą skliautą dirbtinai tenka versi-ty smokingu ir kabinti ant mėnulio kabliuko (pastarosios metaforos išvis nesuprantu, pirmiausia dėl mažybinės „kabliuko“ formos). Ne ką geriau se-kasi Tadui Zaronskiui („Literatūra ir menas“, liepos 23). Čia taip pat kalba ryja kalbą, žodis késinasi į žodžio gy-vybę, viename eilėrastyje iki pamisimo grumdos penkių skirtingu eilė-raščiu atliekos, skeveldros: „i kampus susibėga tamša ir nariuti šešeliai / iš-sislapsto vis pokšteli koks sąnarys iš malsumo.“ Bet sukluskime: kas nutinka poetinei kalbai, kai jis susiduria su didžiosios reikšmės, kertinių žodžiais? Ar tu žodžiu reikšmės svoris tokis, kad jais neįmanoma lengvabū-diškai manipuliuoti, ar kūrėjas pas-a-moninguai tradicinės reikšmės žodži tu-ri kreipti į tradicinės raiskos vagą? Tie-sa, tai net pavykusi poetinių fragmentų subendrina, daro panašų į kitus, bet individualumo žymę, šiaip ar taip, iš-lieka: „prie vartų Aušros gavę gala / prie vartų Aušros gauna kryžių / ir skimbičioja pirstai jų véjy / ir slankioja priešas jų gatvėm.“ Ant autentikos ir autoparodijos ribos balansuoja Romualdas Alekna („Literatūra ir menas“, ten pat): „Rasa spindėjo sidabru / Nak-tis miegojo / Ties tulpių žydičiu ke-ru / Padėjus kojas. // Ir buvo nuostabiai tylu / Sapnų pavėsy - / Kodėl, suprasti negaliu, / Nebuvom dviese.“ Tai ne citavimo kliaidos, išties paba-gioje néra klaustuko, o pirmoje cituo-jamoje strofoje - jokių skyrybos žen-klių. Bet ne čia pagrindinė bėda. Bė-da, kad pro klasikinį poetinės formas kanoną veržiasi bulvarinis šiuolaiki-nis turinys - turime gerą progą įsititi-

kinti, kaip ta klasikinė forma ginasi ir neapsigma: pirmiausia ji priverčia ne-rimuoti, o pririmoti (ties keru padė-jus kojas), šiaip jau neutraly meninių vaizdų paversdama jo parodija, kol galiausiai visai „uzspringsta“: suteikusi strofai kosminį, tūtčevišką matmenį („buvo nuostabai tylu / Sapnų pavėsy“). Iš finalo ji lauktu aukščiausios ištampos, kosminio spengimo paliudi-jimo, bet kadangi iš kūrėjo šito tikėtis negali, bloškiai strofa į savo priešingy-bės glėbi - nuskamba banalifausia es-tradinė melodija. Pati poetinė kalba ir forma susinaikindama pražudo visą ei-lėraštį. Ir, žinoma, visą poetą. Ne tik poezijoje, bet ir apskritai kultūroje ga-limybės dažniausiai per anksti pava-dinamos išsipildymu, o geri, bet vien žmogiškaisiais ištekliais paremti pa-zada - kultūros atsinaujinimo žen-klais. „Dabartinės humanistikos pavir-siuje plaukioja pernelyg daug tiks sa-vo reikšme, prestižu, autoritetu sus-rūpinusių žmonių. Jie maudosi kalbos putose, kalbos gelmė jiems neprineima. Paradoksalu, bet autoritetai pa-prastai nesirūpina savo autoritetu“ (Viktorija Daujotytė. „Humanistika ir visuomenė“. - „Literatūra ir menas“, liepos 16).

Profesionaliausiai iš poetų praėju-siai vasarą atrodė Valdas Gedgaudas („Šiaurės Atėnai“, liepos 23) ir Julius Keleras („Literatūra ir menas“, liepos 16; rugpjūčio-rugsejo „Metai“). Nors spausdinosi ir Juozas Marcinkevičius (rugpjūčio-rugsejo „Metai“), ir Tautvyda Marcinkevičiūtė („Literatūra ir menas“, liepos 30), bet juos geriau paliki „pilkioje zonoje“ Netikėtes-nis šiuokart pasirodė J. Keleras, nes nebijo rizikuoti. Turint galvoje jau susiformavusią jo poetiką, nemažas iššūkis sau pačiam turėtū būti tokia gausa eilėraščių apie vaikystę ir save mažą („Metai“). Dažniausiai tokis ju-desys būdingesnis giliai senatvei, ant-raip verčia galvoti apie savigailį ir neišsispildžius gyvenimą. Ne mažiau išspūdziai matomi iš suaugusiojo per-spektyvos ir skiriami pirmiausiai su-augusiesiems, todėl nenuostabu, kad dėmesys koncentruojamas ne į atos-togaujančios mergaitės pojūcius, sa-vijautą, o labiau į socialinę, psicho-logicinę visų užmiršto Rytų Lietuvos kaimelio aplinką. Apsakymą skaityti jaučiai geriau iš ligoninės, tikrai užsimuša. Mīslingo istorija, susaistyta ne mažiau mīslingo ryšiai, bet tokios struktūros apsakymai pasau-lilio prozoje jau seniai tapo žanriniais kanonais, tam tikromis žanrinėmis at-mainomis (kinta tik istorijos veikian-tieji ir mīslingeji dėmenys), ir A. Po-cius čia nieko nemustebins. Kita ver-tus, o kodėl jis turėtū mus stebinti? Ar neužtenka, kad rašytojas paraše pa-prasciausiai gerą apsakymą? Prie vi-siškai tokų pat situacijos, mīslingos tikrovės kūrinių prisikirčiu ir Manto Lideikio apsakymą „Veidrodis“ („Nemunas“, liepos 22-rugsėjo 8). Tik čia veikia ne motina ir sūnus, o šeimininkė ir nuomininkė ir žaidžia-ma ne mirties, o jaunystės ir senatvės „kortomis“. Apsakymas, kaip ir A. Po-ciaus atveju, taip pat gana gerai para-šytas, kokių nors priekaištų jam sun-ku būtų pateikti. Bet kadangi tai de-biutas, atviras lieka konteksto, aplin-kos klausimas. Pagal savo struktūrą, komponavimo principus jis lengvai galėtų patekti ir į A. Pocius, ir į jam tiesiog priešingo Sauliaus Tomo Kondroto traukos lauką, nuo to iš es-mės priklausytų tiek jo nagrinėjimo, analizės instrumentarijus, tiek inter-pre tavimo kryptis. Dabar tekstas lie-ka pernelyg vienišas. Bet gal tai jo pagrindinis privilumas, bent kol kas?

Svarbiausiomis aptariajamojo laikotarpio kultūrinėmis publikacijomis skelbčiau S. Bernotaitės ir D. Opolskaitės prozos tekstus, publikuotus „Šiaurės Atėnuose“. Žanri-nės savo kūrinių nuorodas tegu susi-dėlioja jos pačios.

Daugelis jau patikėjome, kad gyvenime svarbiausia sužinoti vis daugiau ir daugiau informacijos. O kas, jeigu ne? O kas, jeigu svar-biau suvokti kai ką, gal ir ne itin didelį, bet itin būtiną?

Mes, Vakarų civilizacijos žmonės, pripažiustumėme, kad egzistuoja socialinės kastos, tačiau dvasinių - ne, šitų tai jau nėra ir būt negali!

Ką mes norime apgauti?

Aha, žengė uodus gąsdinti žmonelių - net žemė drebėjo.

Būna - skaitai kai kuriuos eilėraščius ir, kiek nusivyle, konsta-tuoji: deja, tik geras juodraštis.

Bet po minutės pagalvoji: o ko čia purkštanti!

Verčiau geras juodraštis nei prastas švarraštis.

cave canem

liniją autorius veda ne tarp demoniškos kontroleriuos prigimties ir jos nelabai kaip nulemtu gyvenimo, o tarp legalios, bet iš esmės nusikaltėliškos gyvensenos ir tikro nusikaltimo: galiausiai paaškėja, kad jo sūnus čioniučias buvo tas pats iš Rusijos gilumų į Lietuvą atvažiavęs sam-domas žudikas, kurio pistoletą kontrolerius saugojo paskutiniuos gyvenimo metus. Detektivas, bet pasa-kojama realistine maniera. Trileris, bet niekur ir nikaip nekuriamo veiks-mo įtampa (apskritai veiksmas vyks-ta tarsi už paties pasakojimo ribų). Nuotykių apsakymas a la Jackas Londonas, bet nuotykius bus tik vėliau, pasakojimui pasibaigus, o esamuoj laiku vaizduojamas vien žmogaus suglumimas: kontroleriu sugautas buvęs kontrolerius apsimeta kontrolieriumi, sekantį eilinį „zuiki“. Vis-ka taip sumazgyta ir suraizgyta, kad, atrodo, užtektų keliems apsakymams, bet va - meninės kalbos tai nėra! Kalba medine! Bendroka, „kol-ektyvine“ kalba rašo ir Algirdas Po-cius („Spengianti tyla“) - rugpjūčio-rugsejo „Metai“), bet kadangi tokia kalba jis rašo jau daugelį metų, ne-sunku ją pavadinti ir A. Pocius stiliumi. Pagaliau ko čia kabinetis: ir pats rašytojas labiau kliaujasi ne pa-sakojimu, poetika, o situacija. Štai ir šiame apsakyme: moteriškė pamato televizijos ekrane sumaitotą neva sa-vo sūnus mašinę ir dėl nervinio sukrėtimo patenka į ligoninę, kurioje ją aplanko sveikas ir gyvas sūnus. Bet motina tuo netiki, atsisako su sūnumi kalbėtis (vis vien jis jau žuvęs), ir šis, grždamas iš ligoninės, tikrai užsimuša. Mīslingo istorija, susaistyta ne mažiau mīslingo ryšiais, bet tokios struktūros apsakymai pasau-lilio prozoje jau seniai tapo žanriniais kanonais, tam tikromis žanrinėmis at-mainomis (kinta tik istorijos veikian-tieji ir mīslingeji dėmenys), ir A. Po-cius čia nieko nemustebins. Kita ver-tus, o kodėl jis turėtū mus stebinti? Ar neužtenka, kad rašytojas paraše pa-prasciausiai gerą apsakymą? Prie vi-siškai tokų pat situacijos, mīslingos tikrovės kūrinių prisikirčiu ir Manto Lideikio apsakymą „Veidrodis“ („Nemunas“, liepos 22-rugsėjo 8). Tik čia veikia ne motina ir sūnus, o šeimininkė ir nuomininkė ir žaidžia-ma ne mirties, o jaunystės ir senatvės „kortomis“. Apsakymas, kaip ir A. Po-ciaus atveju, taip pat gana gerai para-šytas, kokių nors priekaištų jam sun-ku būtų pateikti. Bet kadangi tai de-biutas, atviras lieka konteksto, aplin-kos klausimas. Pagal savo struktūrą, komponavimo principus jis lengvai galėtų patekti į A. Pocius, ir į jam tiesiog priešingo Sauliaus Tomo Kondroto traukos lauką, nuo to iš es-mės priklausytų tiek jo nagrinėjimo, analizės instrumentarijus, tiek inter-pre tavimo kryptis. Dabar tekstas lie-ka pernelyg vienišas. Bet gal tai jo pagrindinis privilumas, bent kol kas?

Svarbiausiomis aptariajamojo laikotarpio kultūrinėmis publikacijomis skelbčiau S. Bernotaitės ir D. Opolskaitės prozos tekstus, publikuotus „Šiaurės Atėnuose“. Žanri-nės savo kūrinių nuorodas tegu susi-dėlioja jos pačios.

Daugelis jau patikėjome, kad gyvenime svarbiausia sužinoti vis daugiau ir daugiau informacijos. O kas, jeigu ne? O kas, jeigu svar-biau suvokti kai ką, gal ir ne itin didelį, bet itin būtiną?

Mes, Vakarų civilizacijos žmonės, pripažiustumėme, kad egzistuoja socialinės kastos, tačiau dvasinių - ne, šitų tai jau nėra ir būt negali!

Ką mes norime apgauti?

Aha, žengė uodus gąsdinti žmonelių - net žemė drebėjo.

Būna - skaitai kai kuriuos eilėraščius ir, kiek nusivyle, konsta-tuoji: deja, tik geras juodraštis.

Bet po minutės pagalvoji: o ko čia purkštanti!

Verčiau geras juodraštis nei prastas švarraštis.

Rudeniniai pasivaikščiojimai metalinėje minioje

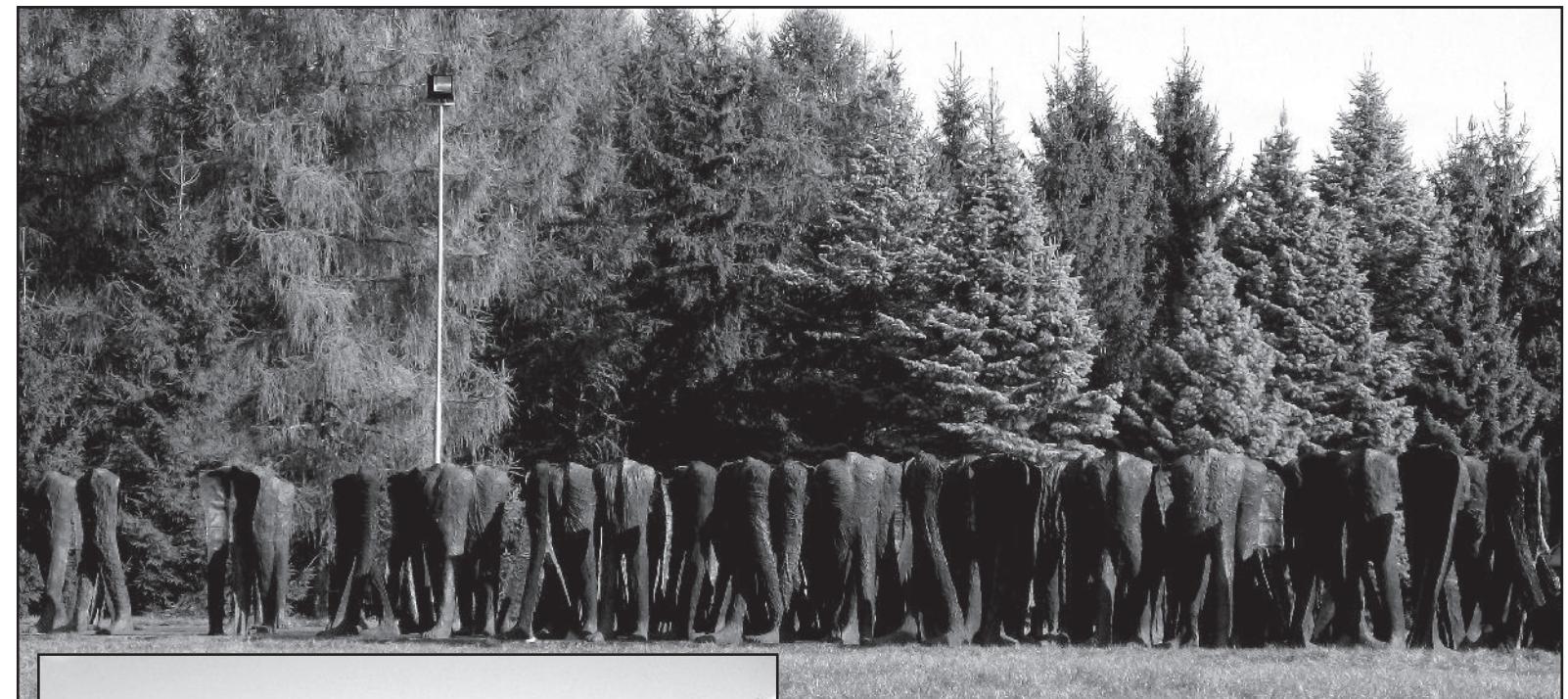
Ugnė KRAULAIKYTĖ

Yra vakarų, kurių neparduotum už auksą, neišmainytum smuklę į juoką, neišrašytum plunksna raidėmis. Kas gi auksu mokėtų už samanų kvepejimą, iš užgesusios saulės juoktusi, rašalu īgarsintų vėjo šiurenamas žvangančias rudens kopsas... Per tokį vakarą įėjome, tamsos grėsmę kartkartėmis draskė grakštūs žibintai, panašesni į tolimas žvaigždes negu į žiburius. Nežadiname tylinčio laiko pernelyg ilgomis kalbomis. Nebudinome žodžių, vis sunkiau ir sunkiau kopdami nesibaigiančiais laiptais. Ne todėl, kad šie būtų pernelyg varginantys, tik dėl to, kad koja už kojos slinkome, neturėdami kur skubėti. Jau neskyrėme, vakaras ar naftis, neskyrėme ir medžių nuo vaiduoklių, o vaiduoklių – nuo medžių. I tirštą tamšą suvynioti daiktai, pakeitę kasdienes prasmes ir funkcijas lyg Christo ir Jeane-Claude į medžiagą įsupti statiniai, pretendavo iki aušros pabūti *site specific art* objektais, o brékstant vėl atvirstį į medžius ir krūmokšnius.

Neskubėdami artėjome link 1946 m. statyto monumento didvyriams, pastojančio kelią kiekviename, sugalvojusiam čia užlipti. „Pakelkit akis ir manęs neišvengs, aš esu čia, nepraej manęs nenutolsit“, – kalbėjo apie savo slegiančią būtę. Apsimedami neregais, pirštų galiukais lietėme pilko obelisko papédėje iškilusius kareivų reljefus. Patikrinome, ar visi su šalmais, ar ginklų nepametę, ar rankos neaptrupėjusios. Kiek pastovinavę patrukėme toliau, iš pradžių pro medžius, pasukui pro tankus, už tvoros tupinčius lėktuvus ir kitokius karo lauko žaidimų daiktelius. Galbūt su bičiuliais pasirinkome ne pačią jaukiausią vietą naktinėjimams Poznanėje, bet pirmoji akistata su Citadelės parku, iškurtu šiaurinėje miesto centro dalyje, nors romantika nedvelkė, bet pernelyg neišgąsdino.

Sekmadienį popietėmis, o ir šiaip laisvesnėmis minutėmis, Citadelėje susirenka žmonės pasimankštinti, pasidžiaugti iš po debesų išlendančia saule. Po vieną, du ar grupelėmis, jauni ir pasiramščiuojantys lazdėlėmis, lekiantys riedėliais ar dviračiais, vaikštinėjantys su vaikais ar keturkojais augintiniais, klegėdami, pasinekūnuodami, neskubantys, liūdnii ir laimingi pripildo gyvastimi parko takus. Jo teritorija šiandien užima 100 ha plotą. XIX a. čia buvo įrengti įtvirtinimai, sugriauti 1945-aisiais. Pietryčiuose, ant kalvos šlaito, eilėmis išsirikiavę stūksuo kapinių paminklai, primenantys žuvusiuosius Pirmojo ar Antrojo pasaulinio karo metais. Daug istorijos, daug datų ir skaičių, daug griuvėsių.

Kas paneigs, kad parkai, žalieji miestų plaučiai, puiki vieta susitikti. Su lėta krintančių lapų tyluma. Su besikartojančiu žinojimu, kad vėl bus žiema. Su Nepažastamais ir su Neatpažintais. Šimtas dylikla šiuo vardu pavadinė berankų, begalvių, žingsnyje sustingusių, gerokai didesnių už žmogų figūrų Citadelės parko centre nuo 2002-ųjų laukia susitikimo su praeiviais ir šiuolaikinio meno gerbėjais. Iš pirmo žvilgsnio visos jos vienodos – kaip pilka žmonių masė – bet iš tiesų šiek tiek besiskiriančios detalėmis. Nors būryje ir nėra dviejų identiškų figūrų,



Magdalena ABAKANOWICZ. „Neatpažinti“ („Nierozpoznani“).

gerai išvystytomis kojomis ir prastomis (o gal nė neturėtomis) galvomis. Kūno redukavimas, formų apibendrinimas, žaidimas keta plieno faktūra tampa pagrindinėmis priemonėmis kuriant būtybes, pradusias didžiąją dalį žmogiškų bruozų, neturinčias tapatybės, individualumo ir sąmoningumo. Kartu tai ir atskiro individuo padėties žmonių masėje apsvarystomas.

Jau minėtame „New York Times“ spaustintame interviu M. Abakanowicz sako, kad ją gąsdina žmonių, paukščių ir net vabzdžių būriai. Žmonės oro uostuose, metro ir tramvajuose gali atrodyti grėsmingi, baisūs, tuščiagalviai. Esame iš visų pusų spaudžiami minios. Pasak autorės, jos kuriamos minios – tai perspėjimas, o kartu ir išsakymas minies, kad vienuma, atskirtis yra suniai suvokiamas, nes jaučiamas priklausantys genčiai.

M. Abakanowicz daug dėmesio skiria interaktyvumui, siekia žiūrovus aktyviai, tiesiogiai įtrauktį į darbų erdvę. Jau kuriant ir eksponuojant abakanus į tai atsižvelgta – žiūrovas tarp jų galėjo laisvai vaikščioti. Didžioji menininkės kūrybos dalis nėra skirta parodų salėms ar uždaroms galerijoms. M. Abakanowicz, siekdama tiesioginio kontakto tarp meno kūrinio ir stebėtojo, pasitelkia taktiliškumą. Todėl jos pasikartojančių figūrų serijoje objektai skiriasi ne tik padėties erdvėje niuansais, bet ir paviršiaus faktūromis.

Išeidamos į atviras erdves, autores skulptūros ieško ryšio su autentiška aplinka, savaip veikiančia jų prasmes. Skulptūrinė „Neatpažintų“ grupė natūraliai sąveikauja su Citadelės parko istorija bei kitais jame esančiais objektais. Žiūrovo (iš tiesų jis būtų tikslingiau vadinti suvokėju, kuris, pasidavęs provokacijai prieiti artyn, liesti, apeiti, išsivaduoja iš pasyvaus stebėtojo vaidmens) sąmonėje jungiasi paminklų didvyriams, masinių kapinių, armijos ir ginklų muziejaus eksponatų vaizdiniai su plačiomis pasivaikščiojimų erdvėmis, perteikiančiomis laisvumo ir atsipalaiddavimo išpūdži. Stovėdama viešoje, lengvai pasiekiamoje erdvėje „Neatpažintų“ grupė visiškai atvira ir kiekvienam prieinama, todėl bet kuriuo paros ar metu laiku galima pačiam „išsprausi“ į metalo figūrų būri.

Jos aikštelės erdvėje išdėstytos taip, kad vaikštinėjant tarp jų susidarytų brovimosi į minios vidurių išpūdis. Kraštuoose figūros stovi atokiau viena nuo kitos, kiek labiau atsiskyrusios nuo bendros spūsties, gilumoje išdėstyamas tankėja. Dėl tokio efekto aštriai suvokiamas žmogaus ir gigantiškų figūrų proporcijų skirtumas, kuriamas fizinio nesaugumo šių būtybių pašonėje išpūdis. Nors figūros stovi tikrai tvirtai ir patikimai, realios grėsmės nėra, bet sunki materija, didelis mastelis verčia pajusti psychologinį spaudimą, nejaukumą.

Kartais M. Abakanowicz skulptūromis formuojamos erdvės vadinamos meditacijų erdvėmis. Tokia yra neapibrėžtų formų betoninių rieduliu grandinė šalia Vilniaus įsikūrusiame Europos parke. Autorė ją vadina apmāstymu ir patirties vieta. Gretindama žmogaus vidinius kontūrus ir gamtoje vykstančius procesus, skulptūromis ji perteikia tik užuominą, atspirties tašką tolimesniam mąstymui ir interpretacijoms. Tai kalbėjimas apibendrinimais, kuriuos konkretiems prasmėmis tenka papildyti žiūrovui. Šios „Neatpažintos augimo erdvės“, kaip ir ankstiau aptartą darbą, mastelis gančtinai didelis. Tačiau šiuo atveju kuriama aliužija į pirmynkiščių tautų patirtis, ieškoma jų sąmonėje glūdinčios bendros archetipinės formos, primityvios, bet savyje sutelkusios harmoniją ir stabumą.

Autorės nuotraukos



Citadelės parkas Poznanėje.

Senamiescio menininkų galerija-dirbtuvė pastaruoju metu, regis, užsimojo išsikovoti reikšmingesnes pozicijas Vilniaus parodiniame gyvenime. Kultūros rémimo fondui skyrus paramą, čia vykdomas projektas, supažindinantis lankytojus su jaunesnės kartos Lietuvos ir Baltijos šalių menininkais. Nesenai galerijoje pristatyta jaunesnės kartos menininkės Eglės Karpavičiūtės paroda „Science fiction. Retrospektyva“, - apie ją nesenai kalbėjome, - o spalio 25 d. atidaryta Konstantino Gaitanži paroda „Neuschwabenland!“

K. Gaitanži (g. 1977) - jau spėjės įsiminti tapytojas, aktyviai dalyvaujantis parodoose tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje (Estija, Lenkija, Vokietija). Pirmą personalinę parodą „Transflat“ jis surengė Kaune, „Meno parko“ galerijoje 2008 m. „Neuschwabenland!“ - antroji personalinė ir pirmoji sostinėje vykstanti K. Gaitanži paroda, skirta estetiniams šiuolaikinio mito tyrinėjimui. Menininko taikiklyje atsiduria nacius ir nacizmą gaubiantys mitai.

Paveikslų siužetuose, sąmoningai pasirinktoje propagandinėje stilistikoje juntama autorius ironija. Menininkas vengia kokybių vertinimų, jį domina naujojo mito funkcionavimo specifika, procesas, kai dar nesenų įvykių istorinis laikas tampa mitiniu, geografinė vieta - mitologine periferija.

Pagal versiją, kurią populiarizavo Migelis Serano, po Antrojo pasaulinio karo nacių elitas iš Vokietijos povandeniniai laivais evakavosi į paslaugtingas bazes Naujojoje Šabijoje (Antarktidos dalis, į kurį nacistinė Vokietija oficialiai reiškė pretenzijas). Anot šio mito, naciai perprato pažangias moksliškes ir okultines technologijas, pa-

Menininko taikiklyje – mitai apie nacius



Parodos autorius Konstantinas Gaitanži. Agnės JUŠKAITĖS nuotrauka

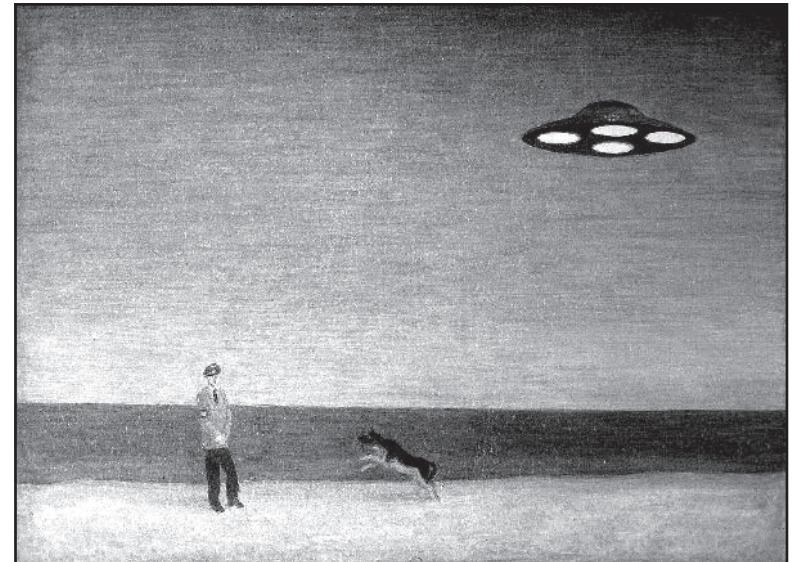
dedančias jiems kurti skraidančias lékštės (*Belones Diskus*) ir kitokius kokybiškai pranašesnius ginkluotės tipus, neribotam laikui pailginti gyvenimą, pasitelkti antgamtinės jėgas.

Remiantis mitologine erdvės struktūra, Antarktika atitinka Periferijos archetipą - vietą, kurioje nustoja veikė įprasti kosminiai dėsniai. Be to, ši vietovė idealiai atitinka Trečiojo reicho mitologijos motyvus: tai savitas pirmapradės Hiperborėjos arba Tulės surogatas, ledo karalytė - nordidū rasės namai. Naujoji Šabija primena ir

skandinavų mitologijos Valhalą - karių pomirtinio gyvenimo vietą.

Šiame mite stiprus eschatologinis aspektas - savo bazėse naciai ruošiasi naujam karui, kuris visam laikui sunaikins egzistuojančias socialines tvarkas, negrīztamai transformuos senajį pasaulį.

„Sutinku, kad nacizmo tema tikrai nuvalkiota. Tačiau jos nuvalkiojimas kaip tik yra papildomas stimulas. Visgi šita tema mane visuomet domino kitu kampu. Begali filmų, knygų pasakoja apie tai, kokie naciai buvo blogi, kaip jie kenkė pasauliu. Aš nesiekiau įver-



Be pavadinimo.

tinti nacių nusikaltimų kokybiniu požiūriu. Mano darbuose nėra jokių moralinės potekstės. Galima manyti, kad sąmoningai ją ignoravau, bet tai irgi nebūtu visiška tiesa. Tiesiog tai man neįdomu. Esu išsiptinės, jog daryti iš to meną netegi kvaila, nes tai akivaizdūs dalykai, kurių nereikia niekam kartoti.

Mane domina nacizmas kaip mitų sistema. Sakykime, šiuolaikinei civilizacijai Hitleris yra blogio etalonas, jis žmonių sąmonėje atlieka tą vaidmenį, kurį viduramžiais atlikdavo šėtonas“, - teigia parodos autorius.

Menininkas taip pat pabrėžia, kad nesiruošia vaikytis mados ar aktualumo: „Vadinamieji „aktualūs“ dalykai mane labai mažai domina - kaip tik labiau jaudina tie, į kuriuos įmanoma žiūrėti iš tam tikro laiko atstumo. Kita vertus, aktualumo išvengti neįmanoma, to spe-

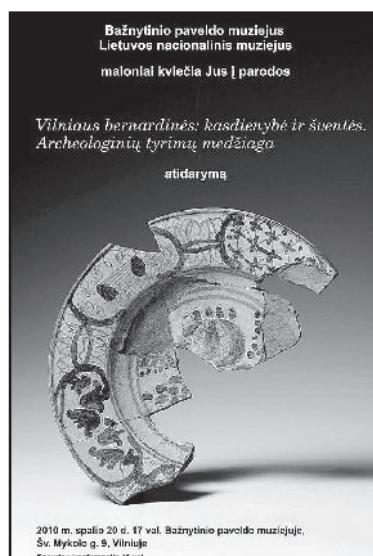
cialiai ir nesiekiau, nes kiekviena mano kaip nūdienos žmogaus refleksija neišvengiamai bylos apie šiandieną, vadinas, savaip bus aktuali. Galbūt šiek tiek aktualus yra bandymas kalbėti apie šiuolaikinį mitą. Vis dėlto mano darbai yra pakibę belaikėje erdvėje.“

Sie paveikslai, kitaip nei anksčesni K. Gaitanži darbai, kuriuose jis vartojo spalvingą japonų *anime* vaizdinę kalbą, yra monochrominiai, imituojai XX a. nacių dokumentinio-propagandinio kino stilistiką, *post mortem* nuotraukas. (Parodos atidarymo metu tapytojas Jonas Gasiūnas taikliai pastebėjo, kad paveikslų atspalviai atitinka nacių uniformų spalvas.) Toks jų atlikimo būdas leidžia skleistiš mitologinei erdvėi ir laikui, herojiniam patosui. Visgi šiemis, kaip ir ankstesniems K. Gaitanži darbams, būdingas stiprus naratyvas.

Vilniaus Bažnytinio paveldo muziejuje atskleidžiama seserų bernardinių kasdienybė

Bažnytinio paveldo muziejus praėjusių trečiadienį vilniečius ir miesto svečius pakvietė į restauruotuose buvusio bernardinių vienuolyno rūsiuose (nuo šiol jie bus skirti keičiamoms parodoms rengti) atidarytą archeologinę parodą „Vilniaus bernardinės: kasdienybė ir šventės. Archeologinių tyrimų medžiaga“.

Joje rodomi 1993-2008 m. vienuolyno teritorijoje vykdytų archeologinių kasinėjimų radiniai. Autentiški, vienuolių buičiai ir liturgijai naudoti daiktai bei jų fragmentai, kiti eksponatai atskleidžia bernardinių gyvenimą ir regulą, padeda įsivaizduoti jų kasdienybę ir šventes, primena vienuolyną bei jo gyventojas lydiusius įvykius. Daugelis dirbinių pagaminti ne vienuolyne, tačiau jame buvo sava kalvė, dirbo amatininkai, veikė audykla ir nedidelė alaus darykla. Parodoje - per 250 eksponatų, tarp kurių - spalvingai glazūruotų ir gražiai dekoruotų lėkščių šukės, tuo metu labai reti stiklo indai ir dekoruotos taurės, importiniai fajanso ir akmens masės ąsočiai, metalo dirbiniai, net itin retos žirklės žvakės dagčiams karptyti ir kt. Ekspoziciją išplečia ir paaikiina stendai, kuriuose pateikiama istorinė informacija, nuotraukos, raižiniai, planai, brėžiniai. Specialiai šiai parodai sukurtas dokumentinis



filmas supažindina su šiandien gyvenančiomis seserimis bernardinėmis, jų lūpomis pasakojama vienuolijos istorija susipina su archeologų ir istorikų pastabomis bei įžvalgomis.

Vienas svarbiausiai bernardinių kasdienio gyvenimo bruožų buvo klauzūros laikymasis. Vienule galėjo palikti vienuolyną tik susikloščius išskirtinėms aplinkybėms: prasidėjus karui, siaučiant marui, kilus gaisrui arba jei keliaudavo į kitą vienuolyną. Pasak archeologų, būtent dėl uždarо gyvenimo vienuolyno teritorijoje surasta daug autentiškų daiktų, priklausiusių vienuolėms, jų tar-

nams ir tarnaitėms. Tarp radinių esama ir monetų, ir taupyklų, todėl manoma, kad vienuolės turėjusios pinigų. Tai nestebina, nes XVII-XVIII a. į šį moterų vienuolių ordiną stodavo merginos, atsi nedavusios nemenkų turtų, taip pat didikų dukterys, tarp jų - keturių Sapiegų giminės atstovės. Ekspozicijoje daug krosnių kokilių liekanų - vienuolių celės ir kitos patalpos buvo apsildomos, stovėjo puošnios krosnys. Radinai rodo, kad vienuolės žaidė šachmatais, šaškėmis, rasta ir pypkutė. Idomu, kad ant indų ir net šukų išlikę iniciai - vadinasi, ir vienuolės, ir tarnai turėjo savo atskirus daiktus. Teigiama, jog tai unikalas dalykas bent jau Vilniaus archeologinėje medžiagoje.

Vilniuje broliai bernardinai įsikūrė 1469 m., seserys bernardinės - 1494 m. Užupyje. Lenkijoje ir Lietuvoje veikė savarankiški bernardinių vienuolynai, jie steigt i prie juos globojusių Mažesniųjų brolių observantų - bernardinų konventų. 1599 m. spalio 1 d. Vilniaus vavados Leonas Sapiegos (1557-1633) funduotas Šv. Mykolo vienuolynas buvo skirtas dvidešimt keturioms seserims, tačiau dažniausiai Jame įsikurdavo gausėnė bendruomenė - XVII a. viduryje čia gyveno apie keturiasdešimt vienuolių. Seserų bernardinių vienuolinį gyvenimą

globojo broliai bernardinai: jie prižiūrėdavo vyresniosios rinkimus, vizituodavo vienuolyną, eidavo nuodėmklausią, kapelionų ir pamokslininkų pareigas.

Seserų gyvenimo ritmo pagrindą sudarė liturginius kalendorius su šventėmis ir išskirtiniais laikotarpiais. Gavėnių metu buvo trumpinamas poilsio laikas, įvedamas papildomas dvasinis skaitymas, atgalios praktikos, stabdomas susirašinėjimas su išoriniu pasauliu. Kasmet kartodavosi svarbiausią Jėzaus ir Marijos švenčių, valstybės, vyskupijos ir vienuolijos globėjų minėjimai, taip pat seserų vardadieniai, paminimi malda tos sesers intencija. Vienuolinio gyvenimo poky-

čius lemėdavo ir metų laikų kaita (ilgėjanti ar trumpėjanti diena pakeguodavo liturginių valandų laiką). Kartkartėmis kasdienybės ritmą pertraukdavo tragiski įvykiai. XVII a. viduryje dėl maskvėnų okupacijos, trukusios aštuonečių metus (1655-1663), didžiuma seserų buvo priverstos klajoti po Žemaitiją ir Palenkę bei glaustis geradarių dvaruose. Trys seserys maskvėnų buvo nužudyti.

Paroda „Vilniaus bernardinės: kasdienybė ir šventės. Archeologinių tyrimų medžiaga“ veiks vienus metus, iki 2011-ųjų spalio, bus rengiamos edukacinės programos.

Puslapio autorius
Andrius JAKUČIŪNAS



RAŠYTOJŲ KLUBAS

28 d., ketvirtadienį, 16 val. Elektrėnų savivaldybės vienojoje bibliotekoje (Draugystės g. 2) - renginys iš ciklo „Prozos dienos“. Dalyvauja rašytojas Danielius Mušinskas, literatūrologas dr. Vilnius Gužauskas, aktorė Regina Paliukaitė.

29 d., penktadienį, 17.15 val. Vilniaus Šv. Kryžiaus bažnyčioje (S. Daukanto aikštė 1) - šv. Mišios už mirusius rašytojus. Šv. Mišias aukos kumigas Ričardas Doveika.

Lapkričio 4 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Rašytojų klube (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) - muzikos ir poezijos vakaras „Žmogus sutilpo vienai“ / Vytauto Mačernio, Vinco Mykolaičio-Putino, Antano Kalanavicius poezija /. Dalyvauja saksofonininkas Petras Vyšniauskas ir aktorė Gražina Urbanaitė.

I renginius įėjimas nemokamas. Informacija tel. 8 (5) 2629627, 8 (5) 2617727; el. p: rasytojuklubas@avia.lt.

91-ojo kūrybinio
sezono spalio-
lapkričio mėnesio
repertuaras



28 d., ketvirtadienį, lapkričio 3 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Aušros Marijos Sluckaitės „Antigonė Sibire“. Vienos dalies postdrama pagal Jeano Anouilho „Antigonė“. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 50 Lt.

29 d., penktadienį, 19 val. Mažojoje scenoje (Laisvės al. 71, V a.) – Dmitrijus Lipskerovas „Jelena ir Šturmantas“. Vieno veiksmo groteskas. Režisierius Sergejus Paciukas. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietai kainos – 25, 30 Lt.

30 d., šeštadienį, 15 val. Tavernos salėje (Kęstučio g. 62) – Šolomo Aleichemo „Mendelio milijonai“. Vienos dalies komedija. Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

30 d., šeštadienį, 18 val. premjera! Penkojoje salėje (Laisvės al. 71) – Danielio Daniso „Akmenų pelenai“. Prisiminimų drama. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietai kaina – 40 Lt.

31 d., sekmadienį, 15 val. Ilgojoje salėje (Kęstučio g. 62) – Inesos Palulytės „Liūdinas Dievas“. Skauda istorija visai šeimai. Režisierė Inesa Palulytė. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilietai kaina – 25 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) veikia kasdien 10.30-19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina Tiketa.

Kauno kamerinis teatras

28 d., ketvirtadienį, 18 val. A. Strindbergo, A. Sverlingo „Karštasis šokoladas“. Švediška vakarienė artistų kavinėje. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

29 d., penktadienį, 18 val. spektaklio surgžimas! Aristofano „Lisistratė“. Dviejų dienų komedija (N-18). Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) veikia darbo dienomis 14-18 val., savaitgaliais 11-17 val. Informacija tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt ir Bilietai.pasaulis.

Kauno valstybinis lėlių teatras

30 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – „Daktaras Kripstukas pragare“. Paslaptinė istorija nutikuvių Kaune, pagal J. Kaupo pasakas. Nuo 6 m. Režisierė J. Januškevičiūtė. Bilietai kainos – 8, 10 Lt.

31 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – „Meškiuko gimtadienis“. Muzikinė fėjų pasaka. Nuo 3 m. Režisierė R. Bartninkaitė. Bilietai kainos – 8, 10 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) veikia IV-V 11-17 val., VI-VII 10-14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina Bilietai.pasaulis.

29 d., penktadienį, 19 val. „Žmogus medyje“. Tragikomedija. Režisierius ir pjesės autorius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

30 d., šeštadienį, 18 val. „Mokėk – duosiu“. Spektaklis-pokštės. Pagal Gitanos Gugevičiūtės pjesę „Labas gyvenimas“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietai kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) veikia III-V 15-19 val., VI 15-18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina Bilietai.lt.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

28 d., ketvirtadienį, 18 val. Imrės Kalmano „Bajaderė“. Triju veiksmų operetė. Pastatymo meno vadovas ir režisierius Gintas Žilys, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Artūras Šimonis, kostiumų dailininkė Jolanta Rimkutė, choreografas Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 10, 15, 18, 30, 35, 40, 100 Lt.

29 d., penktadienį, 18 val. Franco Leharo „Paganinis“. Triju veiksmų operetė. Režisierius Horst Zander (Austrija), dirigentas Julius Geniušas, scenografas Frieder Klein (Austrija), kostiumų dailininkė Hanna Wartenegg (Austrija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 10, 15, 18, 30, 35, 40, 100 Lt.

30 d., šeštadienį, 18 val. Johano Štrauso „Vienos kraujas“. Atnaujinimo premjera. Triju veiksmų operetė. Atnaujinimo režisierius Gediminas Maciulevičius, dirigentas Virgilijus Visockis, atnaujinimo dailininkė Marta Vosylitė, choreografas Aleksandras Jankauskas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietai kainos – 15, 25, 30, 40, 45, 50, 100 Lt.

31 d., sekmadienį, 18 val. Giuseppe Verdi „Traviata“. Dviejų dienų opera. Dirigentas Julius Geniušas, režisierius Gintas Žilys, dailininkė Virginija Idzelytė. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietai kainos – 10, 15, 18, 30, 35, 40, 100 Lt.

Kasa (Laisvės al. 91) veikia 11-14, 14.45-18 val., poilsio diena pirmadieniais. Informacija tel. 20 09 33. Bilietus taip pat galima išsigyti internetu www.muzikinisteatras.lt.



Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mén.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244

El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: http://www.culture.lt/nemunas

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas – Lietuvos raštojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino UAB „ArxBaltica“
Tiražas 1500

Rankraščiu nerecenzuojame ir negražiname.



29 d., penktadienį, 19 val. Jonavos Šv. apaštalo Jokūbo bažnyčioje, 30 d., šeštadienį, 19 val. Alytaus kultūros ir komunikacijos centre, 31 d., sekmadienį, 19 val. Kauno Šv. apaštalu Petro ir Povilo arkikatedroje bazilikoje – Luigi Cherubini „Requiem Nr. 1 c-moll“. Kauno miesto simfoninis orkestras (vyr. dirigentas Modestas Petrenas), Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Petras Bingelis). Dirigentas Petras Bingelis. Iejimas nemokamas.

XV tarptautinis šiuolaikinės muzikos festivalis „Iš arti“

Kokią muziką, garsų virpesius išgirsite šiųmetiniame festivalyje?

Liekame išskirtinių tradicijų pristatyti naujus lietuviškus kūriniai, kurių siemėt bus atlanka 15: Vidmantas Bartulio, Algirdo Briliaus, Giedrius Kuprevičius, Dalios Kairaitės, Vlado Švedo, Nijolė Sinkevičiūtės, Mindaugo Urbaičio, Juozo Širvinsko, Donato Prusevičiaus, Zitos Bružaitės, Arūno Navako, Vaidos Striaupaitės-Beinarmienės, Algimanto Kubiliūno kūriniai.

Skambės ir naujai atliekančių ankščiau parašytų užsienio ir lietuvių kompozitorų kūriniai, tad bus galima lyginti atlikimo interpretacijas, diskutuoti apie įvairius muzikos kūrinio „perskaitymus“.

I festivalio programą visad įtraukiame Kauno atlikėjus. Šiais metais kauniečiams astovaus pianistė Lina Krépštaitė, kariljonininkas Julius Vilnonis (kartu su kompozitoriumi Giedriumi Kuprevičiumi), Kauno styginių kvartetas.

Naujovė festivalyje – pirmą kartą rengiama tarptautinė konferencija. Mintimis apie muzikos atlikimo ir interpretacijos ypatybes dalyvysis Didžiosios Britanijos, Italijos, Ukrainos, Suomijos ir Lietuvos muzikologai.

Pirmasis festivalio akordas – varpų muzikos koncertas. Tai trumpos muzikinės epitetafijos anapilinė išėjusiems mūsų kolegoms – Eugeuijai Ragulskienei, Jiliui Juzeliūnui, Daivai Rokaitei ir kt. Festivalis siemėt apsilankys ir Vilniuje, Marijampolėje, Jonavoje.

Mūsų svečiai – violončelininkas Mindaugas Bačkus, solistė Asta Krikščiūnaitė, kontrabosininkas Arnoldas Guriavicius, perkusininkas Saulius Astrauskas, Armonijos Trio, styginių kvartetas „Chordos“, Lietuvos obojų kvintetas, Šv. Kristoforo orkestras, solistai iš Vokiečijos – dainininkė Vernena Rein ir trombonininkas Mike Svobodas. Muzikos gurmanams pasiūlysiame intriguojamą latvių jaunimo choro „Kamer“ programą.

Festivalio organizatoriai

PROGRAMA

Spalio 30 d., sekmadienį, 16 val. „Iš arti“ epitetafijos. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje (Donelaičio g. 64) – Kauno kompozitorų kūriniai varpams. Atliekėjai: Giedrius Kuprevičius, Julius Vilnonis.

Lapkričio 3 d., trečiadienį, 10.30 val. „Iš arti“ kompozitorius iš arti: Šarūnas Nakas. Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Kauno fakultete (V. Čepinskio g. 5). Iejimas nemokamas.

Lapkričio 3 d., trečiadienį, 17.30 val. „Iš arti“ svetainė. Kauno valstybinės filharmonijos (L. Sapiegos g. 5) kavinėje – susitikimas su festivalio rengėjais, kompozitoriais, atliekėjais, spaudos astovais.

Lapkričio 3 d., trečiadienį, 18 val. „Iš arti“ Algirdas ir jo svita. Kauno valstybinė filharmonijoje (L. Sapiegos g. 5) – Šv. Kristoforo kamerinių orkestras (meno vadovas ir dirigentas Donatas Katkus). Programa: Algirdo Martinačio „Serenada Panėlei Europai“, Vidmantas Bartulio „Bolero. Pavana lacrimae“ (premjera), Arūno Navako „Le canzoni degli insetti“ (premjera), Fausto Laténo Pasodoblis, Mindaugo Urbaičio „Hard Talk“ (premjera). Solistas – Mindaugas Bačkus (violončelė). Dirigentas Donatas Katkus. Dalyvauja Kauno valstybinio lėlių teatro lėlės. Koncertą veda muzikologas Viktoras Gerulaitis. Bilietai kaina – 10, 15 Lt.

Filharmonijos kasa veikia II-VII 14-18 val. Informacija tel. 20 04 78, www.kaunofilharmonija.lt. Bilietus taip pat platina Tiketa.

28 d., ketvirtadienį, 16 val. Kauno m. savivaldybės Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos Saulėtekio padalinje (K. Baršausko g. 92) – vakaras, skirtas pagyvenusių žmonių mėnesiui. Jolanta Metlovaitė-Beresnevičienė pristatys eilėraščių ir apysakos knygą „Giliai ir oriai“. Kultūros centro „Tautos namai“ dailės studija „Vaivorykštė“ (vadovas Eugenijus Survila) atidarys tapybos parodą.

29 d., penktadienį, 16 val. Vaižgant muziejuje (Aleksoto g. 10-4) – XXVII knygos mėgėjų draugijos leidinio METRAŠTIS, T. IV pristatymas. Dalyvaus muziejaus vadovas Alfidas Pakėnas, menotyrininkė prof. Laima Šinkūnaitė, leidinio redaktorius Laimonas Inis, doc. L. Veržblauskas, P. Dumšienė, draugijos pirmininkė Dalia Poškienė.

31 d., sekmadienį, 12 val. Kauno Paminklinės Kristaus Prisikėlimo bažnyčios Konferencijų salėje (Žemaičių g. 31) – poeto, bardo, rašomojo ir dainuojamomo žodžio dermės ieškotojo Edmundo Janušaičio romano „Žaliakalnio brukas“ sutiktuvės. Kartu su autoriumi dalyvaus hab. dr. Eugenija Vaitkevičiūtė, knygos dailininkas Gintautas Velykis, rašytojas Liudas Gustainis, skaitovė Neringa Janušaitienė. Skambės naujaujais Edmundo ir Neringos Janušaičių atliekamais dainos „Iš obuolių sodo“.

28 d., ketvirtadienį, 13 val. VDU menų galerijos „101“ (Laisvės al. 53, Kaunas) Menų virtuvė kviečia į tekstilės dieną, kurios metu dailininkė tektilininkė Gražina Aleksandra Šiklūnaitė kūrybinių dirbtuvinių principu pristatys savo darbuose naudojamas technikas. Informacija tel. 8 (685) 61929, el. p.: galerija101@gmail.com.

28 d., ketvirtadienį, 19 val. „Geras džiazas, geriemis žmonėms!“. Vaiko programoje „All bird“ – amerikiečių kompozitoriaus ir saksofonininko Charlie Parkerio kompozicijos ir jų interpretacijos. Kauno džiazo kvintetu i pagalbą atskuba Lietuvos džiazo „vėliauvesys“ Vytautas Labutis. Kauno džiazo kvintetas, tēsdamas teminių koncertų ciklą, kviečia susipažinti su viena itakingiausiai džiazo asmenybiu – Charlie Parkeriu. Bilietai kaina – 15 Lt, studentams ir seniorams – 10 Lt. Bilietai galima išsigyti Kauno menininkų namų Mūzų svetainėje (I a., I-IV 10-13 val., 14-17 val., V 10-13 val., 14-16 val.), taip pat visose Tiketa kasose.

31 d., sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – varpų muzikos koncertas „Ramybės muzika“. Kariljonu skambins Julius Vilnonis.

Lapkričio 3 d., trečiadienį, 16 val. Irenos Piliutytės ir Onos Staskevičienės tekstilės parodos „Duetai“ atidarymas. Iejimas nemokamas.

Informacija tel. 22 31 44.

29 d., penktadienį,

11 val. Kauno kultūros

centre „Tautos namai“

(Vytauto pr. 79 / Kęstučio

g. 1) – respublikinio lietuvių

meno konkurso „Aukso vai-

nikas“ Kauno krašto atranki-

nė tautodailės paroda. **15 val.**

laureatų apdovanojimas. Iejimas nemokamas. Informacija tel. 32 06 61, www.tautosnamai.lt.

28 d., ketvirtadienį, 17 val. meno galerijoje „Aukso pjūvis“ (Verslo lyderių centras, K. Donelaičio g. 62 / V. Putinskio g. 5) vyks keturių keramikų – Gedimino Šibionio, Gražinos Sakalauskaitės-Kaučiukienės, Julius Rakevičiaus iš Giedrių Bardažiauskės parodos atidarymas. Ji veiks iki lapkričio 28 d. Galerijos darbo laikas: I-V 10-18 val.

30 d., šeštadienį, 11 val. po sv. Mišių Šv. Gertrūdos bažnyčioje (Laisvės al. 101 A, Kaunas) vyks koncertas, skirtas viduramžių vienuolei, mistikei, rašytojai, kompozitorei, dramaturgei, gydytojai, gamtininkai Hildieg

Kauno karuselė



Spalio 21 d. Maironio lietuvių literatūros muziejuje visus sukvietė į mokslinę konferenciją „**Rašytojo asmenybės ir kūrybos ženklai dienoraščiuose, laiškuose, atsiminimuose**“. Nuo 1990 m. vykstantis renginys kasmet mėgina provokuoti vis naujas literatūrines diskusijas. Šiais metais pasirinkta tema taip pat terpiasi i šiandienos realių kontekstą. „Temią sugalvoti nėra taip paprasta. Pastebėjome, kad memuaristika šiuo metu tampa vis populiarėnė. Marcelijaus Martinaičio, Ju-

ditos Vaičiūnaitės, Audronės Girdziauskaitės, Juozo Baltušio ir daugybės kitų asmenybų vardai siejasi su tokio pobūdžio literatūra. Todėl mums taip pat norėjosi atsigrežti ir pasižiūrėti į prieiti“, – teigė konferencijos kuratorė Raminta Antanaitienė. Svarbiu pasirinkimo kriterijumi tapo ir konferencijos aspektas, reikšmingas ne tik mokslininkams, bet ir patiemis muziejinkams. O toks bendradarbiavimas lemia geresnius rezultatus. „Muziejinkai surenka eksponatus, regisruoja, sutvarko, klasifikuoja rankraščius, o vėliau mokslininkai juos detalizuoją, sukuria jiems platesnį kontekstą“, – kalbėjo R. Antanaitienė. Taip mokslininkų, kurie

visus pranešimus rašė būtent šiai konferencijai, dėka archyvai prasiveria placiajai visuomenei. Gal todėl, kad pranešimai buvo parašyti ne sunkiasvoriu akademiniu, o labai paprastu stiliumi, patys mokslininkai tikrai įsijautė dali-josi savo atradimais (kuo smulkesnės detalės ir tolimesnės sasašos, tuo jų atradimo džiaugmas didesnis), salėje jų klausėsi ir itin daug jaunimo. Tai renginio organizatoriai pripažino didžiausių laimėjimų.

Laiškai ir dienoraščiai – patys slapčiausi, todėl ir paslaptingiausiai rankraščiai, o smalsumo niekam netruksta. Atsiminimai visada primeina tikrovės pasakas, kurių klausytis niekuomet nenuobodu.



Šiaip jau pavasaris skiriasi nuo rudens, tačiau „**Kaunas Jazz**“ ir pavasarį, ir rudenį lygiai toks pats įkvėpiantis. Tokios muzikinės įjekcijos labai praverčia avitaminozės periodais. Spalio 23-24 d. Kau-ne tikrai buvo karšta. Ypač „**Combo**“ klube, kuriami suomių grupė „**Don Johnson big band**“ sukėlė tikrą cunamį. Daugeliui tai buvo „ne-realus, nuostabus metų koncertas“. Tiesą sakant, abi pusės liko patenkintos. Suomai dėkojo ir prašėsi pakviečiami sugrįžti, nors festivalyje svečiavosi jau trečią kartą. O vakariniai koncertai šiais metais siek tiek sumėtė pėdas – VDU pa-ketė į KTU, nes išprastoji salė siuo

metu visiškoje darbininkų valioje. KTU Statybos rūmų salėje vėl buvo pristatytas filmas „**Kaunas Jazz 2010**“. Džiazo pėdsakais“, ir visi prisiminė pavasarį. Vėliau Dainius Pulausko grupė susijungė su „**Nomine Jazz**“ laureatės Lauros Poldvere balsu. Nors pirmoji pažintis su dainininkė iš Estijos vyko „**Euro-vizijos**“ erdvėse, dabar skambėjo tikras džiazas.

Sekmadienio vakarą atvyko vadinojai „svajonių komanda“ iš Amerikos – „**Chris Minh Doky & The Nomads**“ (Dave Weckl, Dean Brown, George Whitty). Ir Kauną užvaldė gyvas inteligentiškas džiazas.

Parengė

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Alkani kūnai“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradieni, lapkričio 2 d., Kitokio kino klube bus rodoma jaudinanti prancūziška drama „**Alkani kūnai**“, apkeliausiai daug prestižinių kino festivalių ir visur sulaukdavusi kontroversiško vertinimo. Vieni žiūrovai po seanso neslėpė ašarą, kiti filmo autoriams priekaištavo už tai, kad jie pernelyg tiesmukai braunasi ten, kur svetimiems kišti smalsios nosies nereikėtų.

Kinematografininkai mėgsta siužetus apie tai, kaip mirtinos ligos akivaizdoje atsiškleidžia personažų charakteriai. Neišvengiamos tra-

gedijos laukimas yra ta ekstremali būsena, kai įvyksta vertybų perkainavimas. Tada į pirmą planą iškyla svarbiausi dalykai. Anksčiau ar vėliau kiekvienas bus priverstas stoti akistaton su amžinybe, ir šis įvykis, anot filosofų, yra pats svarbiausias kiekvieno žmogaus gyvenime.

Pagal Christiano de Montella romaną sukurti „**Alkani kūnai**“ – jaudinanti meilės istorija apie du jaukus žmones, kurie susiduria su nepagydoma liga ir mirtimi. Koledžo studento Polio (aktorius Nicolas Duvauchelle'is) ir jo draugės Šarlotes (aktorė Laura Smet) jausmu išbandymas prasideda tą dieną, kai

dvidešimtmetė mergina Paryžiaus klinikijoje sužino, kad serga plaučių vėžiu. Intensyvi chemoterapija jau nepajėgia sustabdyti kūną naikinančių metastazių. Panašus irimo procesas apima ir vienas kitą mylinčių žmonių jausmus: vis dažniau džiaugsmą keičia kančia ir nerimas, o menkas švelnumo akimirkas nustelbia sunkiai kontroliuojami pykčio priepluoliai. Dar labiau situaciją apskunkina Šarlotes pusse-sėrė Ninona (aktorė Marie Denarnaud). Kupina gyvybės ir per kraštus trykštančio seksualumo mergina pamažu užima tą vietą, kuri anksčiau priklauso Šarlotei.

Savaitgalis prie televizoriaus



Septynių mirtinų nuodėmių pasaulyje

Gediminas JANKAUSKAS

Pastaruoju metu Holivudo kriminalinio kino kūrėjai, bandydam išvengti nuolat prikišamo jų filmų primityvumo, stengiasi praplėsti vieno žanro ribas, į detektyvinę fabulą įtraukdami kitų populiarūjį žanrų elementų. Pastebima ir ryški kryptis psichologinio kino link, kai, meistriškai painiojant siužeto linijas, pagrindinis konfliktas tarp rafinuoto nusikalstelio ir jo kėslus bandančio perprasti detektyvo tampa panašus į metafizinį Gério ir Blogio susirėmimą. Kad būtų galima pasiekti tokį beveik filosofinių apibendrinimų, reikalingi neeilinių sugebėjimų antagonistai.

Todėl šiuolaikinio maniako charakteristiką „puošia“ sadistiškas šaltakraujišumas, hypnotizuojančios poveikis savo aukai, patologiška savidestrukcija ir neelinis in-telektas.

Panašų personažą aptiksime režisieriaus Davido Fincherio kriminaliniam trilerijje „**Septyni**“ (penktadienis, 1.15 val., LNK). Mažame miestelyje, kuriame nuolat pliaupia lietus, viena po kitos įvykdomos kelios brutalios žmogžudystės. Visus nusikalstimus sieja tik ne-regėtas žiaurumas ir prie lavonų krauju užrašyti žodžiai „**Apsirijimas**“, „**Godumas**“, „**Puikybė**“. Dviem bylų tiriantiems detekty-

vams Viljamui Somersetui ir Deividui Milsui greitai taps aišku, kad kažkas pasiryžo kovoti su septynių mirtinų nuodėmių platintojais. Tik kas šis paslaptingas „angelas nai-kintojas“? Atsakymą padiktuos netik dedukcija, bet ir klasikinės literatūros šedevrai – Dante's „**Dieviškoji komedija**“, Geoffrey Chaucerio „**Kenterberio istorijos**“ ir Johno Miltono „**Prarastasis rojus**“.

Romantiškoms natūroms skirtas

filmas „**Maištingoji Džeinė**“ (šeštadienis, 21.00 val., LTV), kurio pa-

grindinė herojė paliko ryškų pė-

saką klasikinės britų literatūros ba-

ruose. Jau būdama penkiolikos Ja-

ne Austen pradėjo rašyti knygas,

į savo istorijas įtraukdama skaitytojų mėgstamą sentimentalų motyvų ir gotikinių siaubų. Nenuosta-

bu, kad J. Austen romanus mielai ekranizuoją ne tik britai. Ypač ši veikla suintensyvėjo po to, kai Tai-

vanovo režisierius Angas Lee sukūrė

filmą „**Protas ir jausmai**“ (1995 m.).

Tada lyg iš gausybės rago pasipylė

naujos senų romanų kino versijos,

rašytojos kūrybos įkvėpti filmai

(„**Jane Austen knygų klubas**“, 2007 m.). O britų režisierius Julianas Jarroldas, pastudijavęs pačios J. Aus-

ten gyvenimą, suprato, jog jis yra

puikus scenarijus jaudinancių ki-

no dramai, panašai į jos pačios ro-

manus.

„**Vidurnaktis gėlio ir blogio so-**

de“ (šeštadienis, 21.30 val., Lietuvos ryto TV) bus kiek netikėtas Clintui Eastwoodui, kuris ši kartą pasilieka už kadro ir režisuoja mistinį trilerį primeinančią istoriją. Jaujas rašytojas Džonas Kelso atvyksta į Savanos miestą aprašyti kasmęt vėtinio turtuolio Viljamso namuose neiprastai švenčiamų Kalėdų. Ekscentriškas turtuolis garsėja netik kaip apsukrus prekiautojas nekilnojamuoju turtu. Tačiau šventinio šurmilio metu šeimininką suima policija – už tai, kad šis nušovė savo jauną meilužį Bilį Hansoną. Bet dar neskubėkite daryti išvadą, juk filmas tik prasideda.

Keturias „Oskarais“ apdovano-toje dramoje „**Mergina, verta milijono**“ (sekmadienis, 22.15 val., Lietuvos ryto TV) Clintas Eastwo-

odas vaidina profesionalų trenerį

Frenkį Daną, visą gyvenimą mokiui-

si globotinius siekti pergalės bet ko-

kia kaina. Bet dvikovą su savo li-

kimu pats Frenkas seniai pralaimė-

jo. Dabar jis gali pasikliauti tik se-

nu draugu Skrepui, padedančiu jam išlaikyti kukliai bokso salę. Kartą

čia atėjo mergina Megė (aktorė Hilary Swank), pasiryžusi tapti profesionalia boksininke. Ir Megei, ir

Frenkui tai yra puiki (gal net pas-

kutinė) galimybė atsisiesti.

Kriminalinė dramoje „**To-**

mo Krauno afera“ (šeštadienis,

22.30 val., TV3) meno šedevramis

neabejingas milijardierius (aktorius Pierce'as Brosnanas) ryžtasi pa-

grobtį iš muziejaus šimtu milijonų

dolerių įvertintą impresionisto

Claude'o Monet šedevrą. Po preci-

ziškai atliktos operacijos trokšta-

mas laimikis atsiduria Krauno la-

gaminėlyje, o policijai tenka tik

skėčioti rankomis ir gribtis drau-

dimo agentės Ketrinos Baning (aktorė Rene Russo) paslaugų. Ji iš

karto suuodžia, kur šuo pakastas.

Bet įsimyli romantišką plėšiką ir net

tampa jo bendrininke.

Savaitgalio kino perliuku laiky-

sime ekscentrišką miuziklą keistoku

pavadinimu „**Maratas-Sadas**“

(šeštadienis, 23.00 val., LTV2). Tik-

rasis šio filmo pavadinimas kur kas

ilgesnis – „**Žano Polio Marato per-**

sekiojimas“ ir nužudymas, suvaidin-

tas Šarantonu beprotnamio ligonių,

vadovaujamų Markizo de Sado“.

Taip savo garsiąją teatro pjesę pa-

vadino dramaturgas Peteris Weis-

sas. Vienas pirmųjų ją teatre pasta-

tė Peteris Brookas. Jis yra ir filmo

režisierius. Veiksmas mus perkelia

į 1808 m. Bepročių ligoninėje

vyksta spektaklis „**Marato mirtis**“.

Spektaklyje apie revoliuciją vaidi-

na ligoniai, tarp kurių ir pats mar-

kizas de Sadas.

Šeštadienio naktį per LNK 1.15 val.

prasidės brolių Coenų komedija

„**Didysis Lebovskis**“. Plevės Dže-

fas Lebovskis aplinkinių vadina-

mas tiesiog Biču, nors jam kur kas labiau tiktų Tinginių Karaliaus arba paprasciausio Slunkiaus pravar-dė. Kitados jis buvo tikras hipis ir dabar gyvena taip, tarsi niekas ne-pasikeitė. Bet kartą šio „paskutinio mohikan“ ramybę sudrumščia ne-kiestie sėčiai. Jie įsiveržia į Dabi-siaus butą